

AGENDA PRO ČESKOU ZAHRANIČNÍ POLITIKU 2015

— Ed. —

Vít Dostál
Jakub Eberle

Asociace
pro mezinárodní
otázky
Association
for International
Affairs

PRAHA 2015

AGENDA PRO ČESKOU ZAHRANIČNÍ POLITIKU 2015

— Ed. —

Vít Dostál
Jakub Eberle

Asociace
pro mezinárodní
otázky
Association
for International
Affairs

AGENDA PRO ČESKOU ZAHRANIČNÍ POLITIKU 2015

Editori – VÍT DOSTÁL, JAKUB EBERLE

Autoři – ANTONÍN BERDYCH, ADÉLA DENKOVÁ, VÍT DOSTÁL, JAKUB EBERLE,
TEREZA JERMANOVÁ, TOMÁŠ JUNGWIRTH, VÁCLAV KOPECKÝ, KRYŠTOF KRULIŠ,
JAKUB KUFČÁK, ANNA KUNOVÁ, MICHAL LEBDUŠKA, VÁCLAV LÍDL,
ONDŘEJ MOCEK, ALICE REZKOVÁ, JAKUB ZÁHORA

Korektury – DANIELA ZRUCKÁ

Grafická úprava – JAN VÁCLAV

Tisk – VYDAVATELSTVÍ KUFR, S.R.O. – TISKÁRNA

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné nebo elektronické publikace nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele.

Názory vyjádřené v textu nejsou oficiálním stanoviskem Asociace pro mezinárodní otázky.

ASOCIACE PRO MEZINÁRODNÍ OTÁZKY – AMO

Žitná 27/608

CZ 110 00 Praha 1

Tel.: +420 224 813 460

info@amo.cz

www.amo.cz

© AMO 2015

ISBN 978-80-87092-29-3 (tištěná verze)

ISBN 978-80-87092-30-9 (pdf verze)

OBSAH

Seznam použitých zkratk	8
Jak jsme známkovali?	9
Hodina diplomacie? Česká zahraniční politika v roce 2014	13
Audit doporučení z roku 2014	21
Evropská politika	27
Visegrádská spolupráce	35
Klíčové bilaterální vztahy	39
Východní Evropa a Balkán	47
Blízký východ a severní Afrika	53
Asie	57
Lidská práva a transformační spolupráce	61
Bezpečnostní a obranná politika	65
Ekonomická diplomacie	69
Rozvojová spolupráce a humanitární pomoc	73
Shrnutí hodnocení	77
Doporučení pro rok 2015	81
O vydavateli	85

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AČR	Armáda České republiky
AMO	Asociace pro mezinárodní otázky
ANO	ANO 2011
CDU	Křesťansko-demokratická unie Německa
ČLR	Čínská lidová republika
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
EAEO	European Academy for Elections Observation
ECB	Evropská centrální banka
ERM II	Evropský mechanismus směnných kurzů II
EU	Evropská unie
HDP	Hrubý domácí produkt
IS	Islámský stát
KDU-ČSL	Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
MEDEVAC	Program humanitárních evakuací zdravotně postižených obyvatel
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
NATO	Organizace Severoatlantické smlouvy
ODS	Občanská demokratická strana
OSN	Organizace spojených národů
OZE	Obnovitelné zdroje energie
PACE	Parlamentní shromáždění Rady Evropy
SBOP	Společná bezpečnostní a obranná politika
SPD	Sociálnědemokratická strana Německa
SRN	Spolková republika Německo
V4	Visegrádská skupina
VP	Východní partnerství

JAK JSME ZNÁMKOVALI?

Hodnotili jsme na klasické české školní stupnici od jedničky do pětky, a to ve dvou částech. Úvodní kapitola se zaměřuje na následující průřezové ukazatele:

A. POLITICKÉ NASAZENÍ vyjadřuje ochotu politických elit zabývat se zahraničněpolitickými problémy, vnímat jejich důležitost, zasazovat se o jejich řešení a nečinit je rukojmím nesouvisejících vnitropolitických sporů.

B. INSTITUCIONÁLNÍ SOUDRŽNOST označuje koherenci prosazování zahraničněpolitických zájmů mezi jednotlivými ústavními institucemi (prezident, vláda) a ústředními orgány zejména Ministerstvem zahraničních věcí, Ministerstvem průmyslu a obchodu, Ministerstvem obrany, Ministerstvem vnitra a Úřadem vlády.

C. STRATEGICKÁ VIZE představuje schopnost dlouhodobějšího výhledu, přesah čistě taktických kroků a v neposlední řadě ochotu a odvalu formulovat priority a podle nich výkon zahraniční politiky strukturovat.

D. PROAKTIVNÍ PŘÍSTUP je snahou překonávat reaktivní pojetí zahraniční politiky a cílevědomě ovlivňovat mezinárodní prostředí a zejména partnerské státy prostřednictvím vlastní politické iniciativy.

E. MEZINÁRODNÍ RELEVANCI chápeme jako kategorii vyjadřující souznění českých politiků a diplomatů s dominantními trendy, které hýbou mezinárodními vztahy, včetně evropské politiky.

Jednotlivé tematické a regionální okruhy české zahraniční politiky, které jsou známkovány přímo v příslušných kapitolách, sledovaly čtyři ukazatele:

A. AKTIVITA (30 % ZNÁMKY), definovaná jako četnost a rozsah konkrétních kroků (počínaje rétorickými akty a konče podepisováním smluv, vysíláním jednotek apod.) a jejich efektivnost z hlediska fungování české zahraniční politiky. „Výbornou“ známkou jsme hodnotili aktivní politiku, která je charakterizována nevy nucenou iniciativou; „chvalitebnou“

aktivní politiku v reakci na mezinárodní dění; „dobrou“ omezené, převážně reaktivní kroky bez vlastní iniciativy; „dostatečnou“ převážně pasivní postoj a omezenou aktivitu; a „nedostatečnou“ známkou byl hodnocen zcela pasivní postoj České republiky bez jakékoliv aktivity.

B. ODHODLÁNÍ (30 %), neboli „vážnost úmyslů,“ které danou zahraničněpolitickou aktivitu provázejí, tj. zda byla součástí dlouhodobě uskutečňovaných záměrů, zda byla konsistentní s předchozími kroky a zda byly na její realizaci alokovány dostatečné lidské a finanční prostředky. „Výborné“ hodnocení si vysloužilo strategické jednání vycházející plně z dlouhodobých záměrů a podepřené dostatečnými zdroji; „chvalitebné“ aktivity vycházející částečně z dlouhodobých záměrů a podepřené omezenými zdroji; „dobré“ hodnocení dostala taktická reakce beroucí alespoň částečně v potaz existující strategické záměry a zdrojový rámec; „dostatečné“ taktická reakce bez dlouhodobých souvislostí s velmi omezeným zdrojovým zajištěním; a jako „nedostatečné“ bylo hodnoceno chaotické jednání bez zdrojového zajištění.

C. DOPADY (20 %), tedy zda deklarované úmysly vedly ke kýženým výsledkům (tj. jestli byla smlouva podepsána, politický vězeň propuštěn, zdroj energie zajištěn atd.). „Výbornou“ známku jsme udělovali při dosažení všech deklarovaných cílů; „chvalitebnou“ při dosažení většiny deklarovaných cílů; „dobrou“ za dosažení omezeného počtu deklarovaných cílů; „dostatečnou“ při dosažení jen menší části deklarovaných cílů; a „nedostatečnou“ známku v případě, kdy nebylo dosaženo žádných deklarovaných cílů.

D. NORMATIVNÍ HODNOCENÍ (20 %) přináší subjektivní pohled autorů, který doplňuje celkový pohled o faktory, jež nelze jasně definovat v rámci předchozích kategorií. Jedná se o kvalitativní a obtížně uchopitelný indikátor, proto jsme ke každé známce přidali krátké slovní hodnocení. Tato známka hodnotí, zda považujeme cíle, nástroje a aktivity v dané oblasti za správné a přínosné.

Jednotlivé oblasti jsme dále rozlišili podle jejich významu pro ČR. Vybrali jsme několik *strategických* priorit, které jsou v textu označené třemi

hvězdičkami (***) , a několik dalších *významných* priorit (dvě hvězdičky **). *Ostatní* témata mají hvězdičku jednu (*).

K výsledné známce, která je uvedena na obálce knihy, jsme potom došli následujícím způsobem:

- 30 % tvoří hodnocení průřezových ukazatelů v úvodní kapitole,
- 70 % tvoří vážený průměr hodnocení jednotlivých oblastí. Každá dílčí známka byla započtena podle priority daného tématu – např. „tříhvězdičkové“ téma tedy bylo ve výpočtu zohledněno s trojnásobnou vahou tématu „jednohvězdičkového“.

**HODINA DIPLOMACIE?
ČESKÁ ZAHRANIČNÍ
POLITIKA V ROCE 2014**

Rok 2014 byl v mezinárodní politice jedním z nejdramatičtějších od konce studené války. Jasně se ukázalo, nakolik iluzorní byla představa, že ČR se velké mezinárodní otázky příliš netýkají. Ruská agresivní politika vedoucí k anexi Krymu a asymetrické válce na východní Ukrajině, vzestup Islámského státu či rekordní vlny uprchlíků na hranicích EU znamenají, že hlavními výzvami pro českou společnost dnes již nemohou být pouze ekonomická prosperita či boj s korupcí. Jak trefně prohlásil ministr Zaorálek, nastala hodina diplomacie, kdy je budoucnost české společnosti úzce propojena se zahraniční politikou.

K zásadním změnám došlo i na politické mapě ČR. Na přelomu let 2013 a 2014 se vlády ujala koalice ČSSD, ANO a KDU-ČSL, která sice závisí na nečitelném Andreji Babišovi, ale také disponuje pohodlnými většinami v obou komorách Parlamentu ČR. Všechny klíčové zahraničněpolitické posty s výjimkou ministra obrany obsadila sociální demokracie. Do čela ministerstva zahraničí se pak ČSSD vrátila po dlouhých jedenácti letech (nepočítáme-li dva záskoky Jana Kohouta v úřednických vládách). Premiér Sobotka si vůči prezidentovi dokázal prosadit nominaci Lubomíra Zaorálka, který se na tuto pozici dlouhodobě chystal. Výchozí podmínky pro českou zahraniční politiku tedy nebyly vůbec špatné, a to zejména ve srovnání s nelegitimním kabinetem Jiřího Rusnoka a mezinárodně pasivní, vnitřně rozhádanou vládou Petra Nečase.

EXEKUTIVA A KOALIČNÍ STRANY

Zvládla tedy exekutiva čelit složité mezinárodní situaci a formulovat v ní jasnou a sebevědomou českou pozici? Hůře, než bychom čekali. Zahraniční politika byla i nadále příliš často nejednotná a opatrnická, kdy se zájem státu navíc stával rukojmím vnitropolitických či osobních sporů. I přes dlouhý pobyt v opozici a bohaté zkušenosti klíčových osobností nepůsobila česká linie připraveně, promyšleně a koordinovaně. K tomu dále přispěla špatná komunikace - vláda strávila obrovské množství času a energie upřesňováním a vysvětlováním svých kroků a výroků, a to mezi sebou navzájem, vůči veřejnosti a médiím, ale bohužel i zahraničním partnerům.

Zcela před závorku je třeba vytknout prezidenta Zemana, který potvrdil, že je největším personálním problémem české diplomacie. Prezident byl tím posledním, kdo usiloval o jednotné vystupování navenek - vnitřní konzistenci postrádají ostatně i jeho vlastní kroky. Zeman jednou volal po vyslání vojsk NATO na Ukrajinu, což ho stavělo do pozice největšího jestřába v Evropě, aby se později nechal pozvat na pochybnou konferenci pořádanou předním Putinovým prominentem, toho času na sankčním seznamu USA.

Seznam prezidentských podivností a přešlapů by mohl pokračovat dále, od surreálního projevu v Evropském parlamentu po silácké a islamo-fobní výroky vůči Islámskému státu. Zeman či jeho nejbližší spolupracovníci svým vystupováním bohužel pokazili i jinak velmi zajímavé iniciativy. Návštěva v Číně byla jistě průlomová, ale výroky, že se prezident přijel učit stabilizovat společnost, stejně jako návrat soukromým letadlem velkých byznysových hráčů, zanechávají velmi nepřijemnou pachuč. Podobně působí, když německé velvyslanectví rázně demontuje tiskové prohlášení mluvčího Ovčáčka o stavu německého prezidenta Gaucka po zásahu jejcem na pražském Albertově u příležitosti oslav 17. listopadu. Díky svým krokům má Zeman navíc nevalné renomé u klíčových partnerů v EU a NATO.

Rozporuplně působilo vystupování ministra zahraničí. Na jedné straně je třeba Zaorálka pochválit za jasný postoj vůči ukrajinské krizi, který mezi opatrnickými a proruskými výroky jeho vládních a stranických kolegů jednoznačně vynikal. K dobru lze ministrovi připsat také upřímnou, byť poněkud neobratnou snahu o nastavení nového směru zahraniční politiky, který je po letech pasivity a stagnace éry rozhádaných či udržovacích vlád jistě potřeba. Na druhou stranu byl ministrův hlas slyšet příliš málo, a to i ve zmíněném vztahu k Ukrajině, kde se na něj sesypala kritika jeho stranických kolegů. Zaorálek se po většinu roku sporům vyhýbal a hlas Černínského paláce tak ustupoval do pozadí. Ministr výrazněji nezasáhl ani do veřejné debaty o lidskoprávní politice, kde jeho aktivní náměstek Petr Drulák čelil oprávněné kritice, že jako úředník nemá pro své teze politický mandát.

Ke kvalitě zahraniční politiky bohužel nepřispívá ani premiér Sobotka, který se o mezinárodní témata příliš nezajímá. Jeho příspěvky jsou pak čistě reaktivní a působí jako snaha vyvažovat diskuzi uvnitř ČSSD. V klíčové otázce ukrajinské krize premiér svého ministra zahraničí nepodržel. Sobotka se naopak distancoval od Barackem Obamou oznámeného rozmístění dodatečných jednotek v Evropě, po kterém volaly státy „východního křídla“ NATO, a lavíroval ohledně proti ruských sankcí EU. Postavil se sice za obrat v evropské politice, nicméně ani zde s velkými tématy příliš nepohnul. V otázce společné měny se spokojil s opakováním, že euro není úkol pro tuto vládu a že ČR se musí na jeho přijetí připravit. Co přesně to znamená, to bohužel nevíme. O to větší prostor dostával státní tajemník Tomáš Prouza, který svým mediálním přístupem naopak vynikal. Přes tuto aktivitu musí být klíčové body řešení na nejvyšší politické rovině.

Spokojeni pak nemůžeme být ani s výkony ostatních členů vlády. Ministr obrany Martin Stropnický stihl přirovnat rozmístování jednotek NATO k sovětské invazi z roku 1968, nelichotivě se v televizním seriálu vyjádřit o misi v Afghánistánu nebo se veřejně rozhádat s náčelníkem generálního

štábu Petrem Pavlem. Ministr financí Andrej Babiš a ministr průmyslu a obchodu Jan Mládek veřejně kritizovali sankce EU jako neúčinné jen několik týdnů po jejich uvalení. Ministr vnitra Milan Chovanec si zase zahrál na islamofobní strunu svým halasným odmítáním přijetí několika rodin syrských uprchlíků.

Vládní problémy jsou jen zrcadlem stavu koaličních stran. ČSSD je i v zahraničněpolitických otázkách hluboce rozpolcenou stranou, která se pohybuje mezi euroatlantickým mainstreamem a pochybnou orientací „hradního“ křídla. Její postoje, které jsou klíčové pro formování pozice ČR, byly často rukojmími vyčkávací taktiky před chystaným volebním sjezdem. Personální krizi strany podtrhuje i skutečnost, že dva klíčoví úředníci, tj. první náměstek ministra zahraničí Petr Drulák a státní tajemník pro evropské záležitosti Tomáš Prouza, jsou osobními nominanty Zaorálka a Sobotky s jen velmi volným vztahem k ČSSD.

V případě hnutí ANO nelze o promyšlené a konzistentní linii vůbec hovořit. Andreje Babiše, který je evidentně jediným směřodátným hlasem nesourodého hnutí, zahraniční ani evropská politika absolutně nezajímají. To je pro ministra financí a lídra nejpobulárnějšího politického subjektu velmi špatná vizitka. Příjemným překvapením však byla KDU-ČSL, která držela jasný a konzistentní postoj vůči sankcím EU či v debatě o roli lidských práv. Křesťanští demokraté také do parlamentu přivedli nové výrazné osobnosti v evropské (Ondřej Benešík, Václav Hampl) či bezpečnostní politice (Ivan Gabal).

FORMOVÁNÍ NOVÉ ZAHRANIČNĚPOLITICKÉ STRATEGIE

Přes slabé a názorově roztržité politické zázemí se vláda ihned pustila do přípravy nových koncepčních dokumentů. Tento krok je logický, neboť levostředový kabinet představuje odlišný politický směr a je proto pochopitelné, že chce vtisknout zahraniční politice vlastní narativ. Zároveň se jedná o opatření velmi potřebné. Svět se od roku 2011, kdy byly přijaty poslední klíčové dokumenty, zásadně proměnil a nastavení zahraniční, bezpečnostní i evropské politiky s tím musí pracovat.

Ministerstvo zahraničních věcí i Úřad vlády se při přípravě koncepcí rozhodli spojovat širší spektrum aktérů a naslouchat jejich názorům. To je jistě pozitivním krokem, který kultivuje prostředí pro vznik a realizaci zahraniční politiky. Po slibném startu se ale některé dokumenty staly rukojmím vnitrostranického či koaličního politikaření, a do konce roku tak nebyl schválen žádný z nich.

Z dosavadních signálů i rozběhnutých projektů lze ve vizi nové zahra-

niční politiky identifikovat několik pozitivních, ale také problematických bodů. Snaha o zahájení strategického dialogu s Německem či posílení důrazu na OSN patří do první kategorie. Rozporuplná diskuze o lidských právech, která byla od věcné výměny unesena do boje o odkaz Václava Havla, nebo hledání nového dialogu s Rakouskem, jež prozatím vyústilo pouze v rozpačité slavkovské setkání, naopak ukazují, že zdaleka ne vše se daří tak, jak bylo plánováno.

OPOZIČNÍ STRANY A PARLAMENT

Formulování zájmů státu a jejich zastupování navenek je sice primárně úkolem exekutivy, ale v demokratické společnosti musí být zahraniční politika skutečně politickou záležitostí, do níž zasahuje široké spektrum aktérů. Klíčovou roli má hrát především parlamentní opozice, která by měla být vládě tvrdým soupeřem a navrhopvat koncepční alternativy, ale také nabízet spolupráci a hledat shodu ve strategických otázkách.

Jedinou stranou, která má dnes potenciál být relevantní opozicí, je TOP 09, jejíž politiku reprezentuje zejména bývalý ministr zahraničí a současný předseda příslušného sněmovního výboru Karel Schwarzenberg. TOP 09 se vůči vládě skutečně vymezovala, nejhlasitěji pak v debatě o roli lidských práv. Tato kritika však nepřinášela propracované protinávry, byla založená na defenzivní obhajobě politiky předchozích vedení MZV, a často měla spíše osobní a instrumentální charakter. Nepřesvědčivě působí, když se hodnotovými principy zaklíná např. Miroslav Kalousek, který se navíc v zahraniční politice nikdy neprofiloval. Nepochopitelné je pak zablokování Fiskálního paktu ve Sněmovně.

Na cestu marginalizace vykročila ODS, která se přihlásila k euroskeptickým postojům a populisticky je využívala např. v nic neřešící petici proti euru. Znepokojující je také flirtování strany s protiislámskými předsudky, do kterého se pouštěl předseda strany Petr Fiala nebo poslankyně Jana Černochová. Tradičně mimo rámcový konsensus stála KSČM, u níž ukrajinská krize zdůraznila těžko pochopitelnou náklonnost vůči Putinovu režimu (např. velmi nevhodná cesta Vojtěcha Filipa za sankcionovaným místopředsedou Dumy Sergejem Železnakem). Hnutí Úsvit pak před svým rozkolem přispělo pouze opakovanými dávkami xenofobie.

Společným jmenovatelem problémů parlamentních stran - vládních i opozičních - je žalostné odborné zázemí v oblastech zahraniční, bezpečnostní a evropské politiky. V těchto tématech se profiluje jen velmi málo politiků, obvykle jde navíc o stále se opakující jména. Strany nedokáží své zástupce dostatečně připravovat a informovat, což ústí v řadu problémů.

K mediálně vděčným tématům protiruských sankcí či přijetí syrských uprchlíků se tak vyjadřovala řada politiků bez elementární znalosti situace, často jen ve snaze být vidět a říkat, co voliči chtějí slyšet. Politické strany se tak dostávaly do vleku momentálních nálad, místo aby je aktivně utvářely a případně – např. co se islamofobie či pochopení pro ruskou agresi týče – jim i čelily. Problémem je také opakovaná účast zástupců Parlamentu ČR v pochybných pozorovacích misích u referend na Krymu a východní Ukrajině, která přispívá k legitimizaci těchto nelegálních hlasování.

DALŠÍ HRÁČI: ÚŘEDNICKÁ, MEDIÁLNÍ A BYZNYSOVÁ ROVINA

V minulých ročnících Agendy pro českou zahraniční politiku jsme chválili úřednický aparát zodpovědný za realizaci zahraniční politiky. I v roce 2014 plnila česká diplomacie své úkoly spolehlivě a žádnou ostudu nezpůsobila – také zde však musíme před závorku vytknout Pražský hrad. v chodbách Černínského paláce byl ale cítit odpor vůči novému směřování zahraniční politiky. Vzájemné nepochopení mezi novým vedením a úředníky se promítlo například do četnosti úniků interních dokumentů.

Skutečným vyznamenáním pro Českou republiku je pak jmenování generála Petra Pavla do čela vojenského výboru NATO. Všem, kteří se na jeho prosazení podíleli – i generálovi samotnému – náleží zasloužené ocenění za tento úspěch.

S nástupem nové politické reprezentace, deklarovanou změnou kurzu zahraniční politiky a turbulentním mezinárodním děním se zvýraznila role médií, která spoluvytvářejí veřejnou debatu a při hodnocení je proto nelze opominout. Dříve nezajímavá zahraniční politika se stala středem pozornosti. Mediální diskuze o tradicích a směřování politiky ČR ve světě se však brzy proměnila v povrchní hon na (či naopak obranu) náměstka Druláka, v němž byly argumenty až příliš často nahrazovány osobními animozitami či ideologickými nálepkami. V reflexi dění na Ukrajině musela média čelit ruské informační kampani. Pokrytí reportéry přímo z místa bylo ale velmi slabé a do veřejného prostoru se tak dostávaly mýty a fámy (např. o dělení identity obyvatel na ruskou a ukrajinskou dle užívaného jazyka, o chudém západě a bohatém východu země, či o síle extrémní pravice v ukrajinské politice).

Ekonomický rozměr české zahraniční politiky také nelze hodnotit jednoznačně. Je sice znát systémovější přístup a zlepšené kontakty mezi MZV a MPO, avšak dobré úřednické koordinaci podlamuje nohy nejvyšší politická rovina. Pro prezidenta je ekonomická diplomacie hlavním těžištěm zahraniční politiky. To samo o sobě v době bezprecedentního

ohrožení bezpečnostního pořádku v Evropě působí nehorázně. Tím spíše pak, když ústředním tématem se stalo oslabení českých obchodních kontaktů s Ruskem na základě unijních sankcí, zatímco asociační dohoda s Ukrajinou otevírající nové možnosti pro český byznys do konce roku neprošla ani parlamentem. Připočteme-li let prezidenta z Číny soukromým letadlem společnosti, které mají právě v Číně značné obchodní zájmy, zůstává celkový obraz české ekonomické diplomacie rozporuplný.

HLAVNÍ TÉMATA A VÝHLED

Zásadními tématy roku 2014 byla reakce na dění na Ukrajině a s tím související ohrožení evropské bezpečnosti, změna kurzu v české evropské politice a vztahy vůči sousedům. Politiku vůči ukrajinské krizi jsme již rozebrali - byla polovičatá, vnitřně rozhádaná a často zahleděná do sebe. V přístupu k EU je znát nová rétorika a rozběhla se řada chvályhodných projektů. Slibovaný obrat ale zůstává zatím nedotočen, jak ukázaly trapné chvíle při vybírání a po jmenování české eurokomisařky či mlčení o strategii k přijímání společné měny.

Kladně lze hodnotit i skutečnost, že nové politické vedení nevnímá dobré vztahy se sousedy jako samozřejmé a chce pokračovat v jejich prohlubování. Jednání o strategickém dialogu se Spolkovou republikou či pokračování skvěle nastartovaných kontaktů s Bavorskem a Saskem jsou toho příkladem. Snaha o nový začátek s Rakouskem je bezesporu chvályhodná. Způsob českého přibližování k Dunaji však znervóznil Poláky, po Německu naše druhé strategické partnery, a na ose Praha-Varšava bylo (nejen z tohoto důvodu) více energie věnováno vysvětlování a uklidňování, než prohlubování a zkvalitňování vztahů. Přitom právě důvěra je v sousedských vztazích tou nejvyšší hodnotou.

Rok 2015 bude přinejmenším stejně náročný a nepředvídatelný jako ten předchozí. Konflikt na Ukrajině se vyvíjí každým dnem a v době psaní tohoto textu je jeho trvalé řešení stále v nedohlednu. Nadále proto bude zásadním determinantem evropské bezpečnosti, na který bude muset adekvátně reagovat i Česká republika, např. aktivnější spojeneckou politikou či zvyšováním bojeschopnosti Armády ČR. V polovině roku ČR převezme předsednictví Visegrádské skupiny a bude mít tedy jedinečnou příležitost posílit tento zásadní středoevropský formát. Na dokončení čekají také koncepční dokumenty, které by měly nabídnout jasný pohled do zahraničně-politického uvažování nové vlády. Česká politická a diplomatická reprezentace bude čelit řadě zkoušek, v nichž si bude moci napravit, nebo naopak zásadně pokazit reputaci. Hodina diplomacie zdaleka nekončí.

Tento úvodní text zmapoval rámcové trendy dále rozebírané v hlavní části publikace, která nabízí stručný analytický přehled české zahraniční politiky podle klíčových regionálních a tematických oblastí. Předkládaná analýza je výsledkem společné práce 16 autorů z okruhu Asociace pro mezinárodní otázky. Kromě veřejných zdrojů a poznatků nabytých při celoročním sledování práce české diplomacie se opírá také o 29 rozhovorů se zástupci klíčových institucí zabývajících se zahraniční politikou.

Přejeme Vám zajímavé, i když ne nutně příjemné čtení.

Hodnocení

POLITICKÉ NASAZENÍ
INSTITUCIONÁLNÍ SOUDRŽNOST
STRATEGICKÁ VIZE
PROAKTIVNÍ PŘÍSTUP
MEZINÁRODNÍ RELEVANCE

3-
3
3
4
3

**AUDIT
DOPORUČENÍ
Z ROKU 2014**

① Politické strany by měly investovat maximální úsilí do vybudování vlastního programového a personálního zázemí v oblasti zahraniční, evropské a bezpečnostní politiky. Skomírající diskuze o zájmech ČR a jejich prosazování je totiž především jejich vizitkou. Bez zdravé konkurence a demokratického střetu různých koncepcí se ČR jasné strategické vize nedočká a svébytný mezinárodní profil si vytvořit nedokáže.

NESPLNĚNO

Odborná a personální kapacita parlamentních stran byla i nadále velmi slabá, což se v době zvýšeného významu zahraniční politiky jasně projevílo. Klíčovou roli v koncepčních diskuzích nehrály stranické osobnosti, ale úředníci Petr Drulák a Tomáš Prouza. Oponentura ze strany opozice byla buď povrchní, nebo irelevantní. Celá řada politiků se pak na veřejnosti vyjadřovala velmi neinformovaně (např. v otázkách sankcí EU vůči Rusku nebo přijetí syrských uprchlíků).

② Vedení ministerstva by mělo představit nové nástroje pro každoroční plánování a hodnocení zahraniční politiky. Jedním z nich by měl být veřejný roční plán práce MZV se stanovenými prioritami a jejich rozpočtovými dopady. Vyhodnocení plnění plánu by následně ministr představoval ve výročním projevu na půdě Poslanecké sněmovny, který by se stal jednou z hlavních platforem pro prezentaci práce české diplomacie. MZV by mělo neprodleně zahájit přípravu ročního plánu na rok 2015.

NESPLNĚNO

Ačkoliv se s novými nástroji krátkodobého, střednědobého a regionálního plánování v rámci MZV počítá, k realizaci má být přikročeno až po schválení nové zahraničněpolitické koncepce. Práci na koncepci předcházela inventura zahraniční politiky, do které se zapojili i externí odborníci, a i z tohoto důvodu nedošlo do konce roku 2014 k jejímu schválení. K návazným krokům tedy přistoupeno nebylo.

③ Vláda by měla jasně rozhodnout, zda bude usilovat o členství v eurozóně. Jedná se totiž o zásadní dělicí linii současné a především budoucí integrace. Rozhodnutí by měla předcházet otevřená debata za účasti odborné komunity. Vláda by měla zvážit nejen ekonomické, ale také politické důsledky rozhodnutí, které by mělo být přímo navázáno na širší diskuzi o středně- a dlouhodobých prioritách ČR v EU. S tím souvisí nutnost zlepšit informování a evropských záležitostech a navýšit financování této agendy.

ČÁSTEČNĚ SPLNĚNO

Vláda jasně deklarovala, že přijetí eura není jejím úkolem. Nakročila však k otevření odborné debaty o této otázce. Institucionální aspekty vícerychlostní EU byly diskutovány v rámci Národního konventu o EU. Úřad vlády se v souhrnné ekonomické analýze zabýval možnými pozitivními dopady dřívějšího zavedení společné měny v ČR. Ačkoli se jedná o příznivý trend, do veřejné debaty se tyto nové signály příliš neprobojovaly. I strany podporující členství v eurozóně zůstaly ve veřejné diskuzi pasivní. Nikdo nereagoval na zjevné nepravdy ministra financí, např. že ČR může vstoupit do eurozóny, ale nebude ručit za závazky Řecka nebo Španělska.

4 ČR by měla prosazovat aktivní a otevřenou politiku vůči Polsku, která by odpovídala deklarovanému strategickému rozměru vztahů. Měly by proběhnout mezivládní konzultace a pokračovat společná jednání rezortů zahraničních věcí a obrany. Vláda by se měla vyvarovat selektivních a neodůvodněných kroků proti akvizicím PKN Orlen nebo dováženým potravinám. Vzhledem k obavě ze střetu zájmů některých ministrů bude pod bedlivým polským dohledem a neuvážené konání by mohlo vytvořit ve vzájemných vztazích nevratné šrámy.

ČÁSTEČNĚ SPLNĚNO

Přes intenzivní kontakty na nejvyšší politické úrovni byl strategický rozměr vztahů ohrožen rozdílnými pohledy na změny bezpečnostního pořádku ve východní Evropě. Obavy z negativního dopadu vládního angažmá majitele Agrofertu Andreje Babiše se nepotvrdily. Přesto se téma kvality dovážených potravin v česko-polských vztazích objevilo, a to když česká strana nařídila cílené inspekce polských produktů.

5 ČR by měla pokračovat v intenzivním rozvoji vztahů s Bavorskem a Saskem, které jsou pro ni často bližšími partnery než Berlín. Obě spolkové země by si zasloužily výraznou zmínku v koncepčních dokumentech a vypracování vlastních strategií, které by lépe zastřešily bohatou síť probíhajících aktivit. Bavorský premiér by měl brzy obdržet pozvání do Prahy. V tomto kontextu by také čeští představitelé měli hledat cestu k uctění památky obětí některého z největších excesů odsunu sudetských Němců, například v Ústí nad Labem, Postoloprtech či Brně.

ČÁSTEČNĚ SPLNĚNO

Nová vláda se jasně přihlásila k těsným vztahům s oběma sousedními spolkovými zeměmi a proběhla zde celá řada kontaktů na nejvyšší politické úrovni. Spolkové země byly zmíněny také v uniklém návrhu zahraničněpolitické koncepce. Bavorský premiér byl v Praze hned dvakrát. K žádnému symbolickému gestu vůči obětem poválečných událostí však nedošlo.

6 ČR by měla rozhodně podpořit projekt Východního partnerství, a to i přes zklamání z vývoje v roce 2013. Mini-summit naplánovaný do Prahy na konec dubna by se měl stát klíčovou událostí tohoto roku a na jeho realizaci by se měly kromě MZV podílet i další instituce. Po vilniuském summitu a událostech na Ukrajině je zapotřebí dát jasně najevo, že Východní partnerství má budoucnost, a to vůči členským státům EU, Rusku i USA. Nadále by měla být akcentována podpora spolupracujícím vládám. Finanční prostředky určené pro nestátní aktéry v zemích VP by si zasloužily výrazné navýšení.

NESPLNĚNO

Pražské setkání k Východnímu partnerství zůstalo ojedinelou akcí na podporu této iniciativy. Kromě nepředjednané a do prázdna vyznívající prezidentovy nabídky, že je připraven být prostředníkem v rusko-ukrajinském sporu, nepřišla ČR s výraznější iniciativou na nejvyšší politické úrovni.

7 ČR by měla být motorem posilování obranné spolupráce zemí Visegrádské skupiny. Dle zadání premiérů mají ministři obrany připravit dlouhodobou vizi obranné spolupráce, posílit spolupráci při vojenských cvičeních a prozkoumat možnosti společného vojenského plánování. Spolu s tím by měla ČR navázat na působení kontingentu v Mali užším zapojením do Společné bezpečnostní a obranné politiky EU. v rámci SBOP by měla podpořit širší uplatnění ujných battlegroups, které by se týkalo i visegrádské bojové skupiny, připravované k nasazení v roce 2016.

ČÁSTEČNĚ SPLNĚNO

Zatímco v oblasti vojenských cvičení a společného obranného plánování dosáhla Visegrádská skupina znatelného pokroku, kromě ustavení bojové skupiny EU neexistuje další významnější projekt (např. společné nákupy či provozování techniky), na kterém by visegrádská spolupráce mohla stavět.

8 Česká politická reprezentace by neměla relativizovat význam lidských práv v zahraničněpolitické agendě a oslabovat jejich vazbu na transformační spolupráci. Rozmělňováním důrazu na první generaci lidských práv je ohrožována nejen dlouhodobě budovaná mezinárodní značka ČR, ale také odborná expertíza, kterou v této oblasti disponuje, včetně sítě nevládních organizací, které jsou do ní zapojeny. Pokud chce vláda posílit zájem o druhou a třetí generaci lidských práv, měla by adekvátně navýšit rozpočet této oblasti zahraniční politiky.

NESPLNĚNO

Část politické reprezentace význam lidských práv v zahraniční politice ČR otevřeně zpochybňovala, a to zejména ve vztahu k zemím s významným obchodním potenciálem. Vedení MZV těmto snahám nedokázalo účinně čelit, stejně jako dostatečně vysvětlit a obhájit svou novou, značně problematickou vizi lidskoprávní politiky. Důraz kladený na druhou a třetí generaci lidských práv znamená při zachování stávajícího rozpočtu logicky oslabení generace první, tedy práv občanských a politických.

9 Čeští politici by měli důkladně zvažovat svou účast v pozorovatelských misích. V součinnosti s MZV by se na ně měli důkladněji připravovat a mít přitom na paměti, že jejich vystupování může mít přímé dopady na obraz ČR v zahraničí. Kromě toho by měli jednat v souladu s Deklarací principů pro mezinárodní pozorovatele přijatou OSN roku 2005, která mimo jiné hovoří o tom, že volby jsou příliš komplexním procesem na to, aby stačilo k jejich hodnocení navštívení několika volebních místností v samotný den hlasování. Pozvání do kontroverzních misí (zejména Evropského parlamentu, PACE a EAEO) by měli raději odmítnout.

NESPLNĚNO

Přes snahu MZV briefovat poslance a senátory před zahraničními pozorovatelskými misemi se tato aktivita nesetkala s přílišným zájmem ze strany zákonodárců. Zcela mimo kategorii relevance je účast některých poslanců a senátorů u referend a voleb na okupovaném Krymu a v Donbasu.

EVROPSKÁ POLITIKA

OBRAT V ČESKÉ EVROPSKÉ POLITICE

Dle koaliční smlouvy měla nástup nové vlády provázet „zásadní změna postoje ČR ke členství v EU“, jež byla také dále retoricky zdůrazňována. Vláda zaprvé upustila od požadavku na výjimku z Charty základních práv EU, jejíž příslib si vymínil před podpisem Lisabonské smlouvy Václav Klaus. Zadruhé se rozhodla přistoupit ke Smlouvě o stabilitě, koordinaci a správě v Hospodářské a měnové unii (Fiskálnímu paktu).

Charta základních práv byla ve vztahu k ČR uplatňována při implementaci práva EU již od vstupu Lisabonské smlouvy v platnost a žádné obavy, se kterými argumentoval tehdejší prezident při odmítání podpisu, se nenaplnily. Potvrzení českého zájmu o příslušnost k tomuto dokumentu lze vnímat jako správný krok, který posiluje právní ochranu občanů ČR.

Fiskální pakt byl sice v březnu vládou podepsán, což bylo – stejně jako odstoupení od požadavku na výjimku z Charty základních práv – uvítáno představiteli evropských institucí, avšak smlouva narazila při schvalování v Poslanecké sněmovně. Po prvním čtení nebyl příslušný tisk dále projednáván, neboť k přijetí bylo zapotřebí třípětinové většiny poslanců, tedy včetně části opozičních hlasů. Zatímco euroskeptická opozice (ODS, Úsvit, KSČM) smlouvu odmítá, TOP 09 jí podporuje, avšak požaduje, aby se ČR ustanoveními v oblasti fiskální politiky řídila již v současnosti. Vláda naopak počítá s tím, že se před vstupem do eurozóny nepřihlásí k některým ustanovením hlavy III a IV Paktu.

V samotné otázce přistoupení do eurozóny k posunu nedošlo, třebaže se vláda zavázala připravovat ČR k tomuto kroku. Ministr financí dokonce prohlásil, že ČR může do eurozóny vstoupit, avšak bez zapojení se do záchranných mechanismů – což není prakticky proveditelné. Česká republika přitom v roce 2014 plnila všechna konvergenční kritéria s výjimkou dvouletého členství v systému směnných kurzů ERM II a odpovídajícího statutu České národní banky. Ani intervence ČNB však nevedly k devalvaci kurzu koruny k euru o více než 15 % a bývaly by tedy mohly být provedeny i v případných mezích fluktuačního pásma systému směnných kurzů.

Hodnocení

AKTIVITA	2
ODHODLÁNÍ	3
DOPADY	3
NORMATIVNÍ ASPEKT	2
VÝSLEDNÁ ZNÁMKA	2-

Přívětivější postoj nové vlády k evropské integraci se prozatím nesl předešlým v deklaratorní rovině. Fiskální pakt nebyl ratifikován a zůstal ležet v Poslanecké sněmovně. Vláda nevyjasnila, co konkrétně je myšleno slíbeným přípravami na vstup do eurozóny a její členové vysílali rozporuplné signály, ačkoli nikdo z nich přijetí společné měny veřejně neodmítl.

DISKUZE O EVROPSKÝCH OTÁZKÁCH

S obratem v evropské politice souvisí oživení diskuze o této oblasti a evropské integraci obecně. I k tomuto kroku se vláda zavázala v programových dokumentech, když přislíbila lepší informovanost a intenzivní dialog o evropských otázkách s odbornou i širokou veřejností.

Úřad vlády na konci roku rozvinul platformu pro odbornou diskuzi v podobě Národního konventu o Evropské unii, který zahrnuje širší spektrum aktérů (ministerstva, poslance a europoslance, sociální partnery a think-tanky). V souvislosti s výročím přistoupení do EU byla uspořádána řada akcí. Při větší aktivitě i otevřenosti je překvapivé, že nebyla přijata Koncepce informování o evropských záležitostech pro rok 2014 a do konce roku nebyla připravena ani Koncepce informování pro rok 2015.

V roce 2014 byla připravována také nová Koncepce působení ČR v EU, do jejichž příprav byli v úvodu zahrnuti i externí odborníci. Práce na dokumentu se však v průběhu roku protahovaly a rychlosti při přípravě nepřispělo ani nesystémové dvojí draftování úvodní verze (nejdříve na MZV a následně po přesunu této agendy také na Úřadu vlády). Na druhou stranu je třeba ocenit snahu vlády předložit dokument, který bude důsledně prodiskutován a bude závazným základem pro formulaci české evropské politiky.

Hodnocení

AKTIVITA	1-
ODHODLÁNÍ	2
DOPADY	2
NORMATIVNÍ ASPEKT	1
VÝSLEDNÁ ZNÁMKA	2+

Vláda se snaží vést českou diskuzi o evropské politice pozitivně, aktivně a se zapojením širšího spektra aktérů. Je třeba ale doplnit další aktivity pro širokou veřejnost, aby byl podchycen vzestupný trend důvěry občanů v evropský integrační projekt. Přípravě klíčového programového dokumentu v evropské politice vláda věnuje adekvátní pozornost a capacity.

RÁMEC PRO KLIMATICKO-ENERGETICKOU POLITIKU DO ROKU 2030

—

V lednu 2014 představila Evropská komise cíle pro snížení emisí skleníkových plynů a zvýšení podílu obnovitelných zdrojů do roku 2030. Po dosavadních zkušenostech provázala klimaticko-energetický rámec s iniciativou za obnovu průmyslu v EU. To ČR přivítala, neboť jako hlavní prioritu sledovala ochranu své ekonomiky.

Čeští vyjednávači se snažili zajistit podmínky pro rozvoj jaderné energie, přestože má vláda dlouhodobě problém připravit pro posílení jádra jasné a stabilní prostředí. ČR byla kvůli atomu proti závaznému cíli pro OZE a požadovala, aby se OZE při snižování emisí nepreferovaly před jinými zdroji. Připomínala problémy s jejich finanční podporou, i když česká negativní zkušenost plyne spíše z chybného nastavení národní politiky, než z cílů EU.

Negativní rétoriku předchozích vlád vůči OZE ale Sobotkův kabinet zmírnil. Důraz se přesunul na přínosy úspor energie, které patří mezi dlouhodobé priority ČR. V létě Komise představila cíl zaměřený na energetickou účinnost. Sedm zemí v čele se SRN podpořilo jeho závaznost. ČR mezi nimi nebyla, i když se ke zvyšování úspor vláda hlásí v programovém prohlášení. V srpnu se ale rozhodla podpořit alespoň celoevropské indikativní cíle pro účinnost i OZE. Motivovala ji snaha vyhnout se mezi ostatními zeměmi přílišné izolaci.

K prosazování priorit posloužila ČR zejména spolupráce s Velkou Británií a aktivní účast při koordinaci zemí V4 s Bulharskem a Rumunskem. Říjnový summit EU ukázal, že se ČR zařadila do hlavního proudu. Přijaté

cíle se nezdálily od jejich představ, podařilo se prosadit požadavek na zachování suverenity energetických mixů a povedlo se zajistit finanční prostředky pro chudší unijní země. Jejich zdrojem mají být příjmy z emisního obchodování.

Kromě emisních povolenek mohou v přechodu k nízkouhlíkové ekonomice pomáhat i fondy EU nebo prostředky Evropské investiční banky. ČR však prokazuje neschopnost čerpat z podobných zdrojů efektivně. Tento problém může komplikovat její pozici při přípravě dalších evropských pravidel v roce 2015.

Hodnocení

AKTIVITA	2
ODHODLÁNÍ	2
DOPADY	1-
NORMATIVNÍ ASPEKT	2
VÝSLEDNÁ ZNÁMKA	2+

Díky volbě vhodných spojenců, aktivnímu přístupu a schopnosti reagovat na proměny ve vyjednávacích pozicích členských zemí se ČR podařilo prosadit prakticky všechny hlavní priority. Slabinou zůstává domácí strategická příprava na nevyhnutelné proměny energetiky v příštích desetiletích.

BANKOVNÍ UNIE

Rok 2014 přinesl výrazný pokrok směrem k vytvoření bankovní unie. V dubnu Evropský parlament schválil nařízení o jednotném rezolučním mechanismu, který začne v postupných krocích fungovat v následujících letech. V listopadu pak byl spuštěn jednotný kontrolní mechanismus a Evropská centrální banka začala přímo dohlížet nad nejvýznamnějšími bankami států eurozóny. Pro ČR coby nečlena eurozóny je zapojení se do tohoto instrumentu dobrovolné a o této možnosti se prozatím nezačalo vůbec jednat. Změny se tak týkají pouze poboček zahraničních bank působící v ČR na základě tzv. jednotné licence EU, které podléhají primárně bankovnímu dohledu ve svém domovském státě. Pobočky zařazené na seznam významných bank eurozóny jsou pak od listopadu 2014 kontrolovány ECB, tedy včetně v ČR působících poboček nizozemské ING Bank nebo německé Commerzbank.

Programové prohlášení vlády s odkazem na úzké propojení českého finančního sektoru s evropským zdůrazňuje záměr aktivně hájit zájmy ČR

ve vznikající bankovní unii, včetně přípravy na přistoupení. V roce 2014 tento záměr nalezl odraz jen v zahájení prací na dopadové studii zaměřené na případnou účast ČR na tomto projektu, na které pracují Ministerstvo financí, Úřad vlády, Ministerstvo zahraničních věcí a Česká národní banka. Původně plánovaný termín pro předložení dopadové studie vládě v září 2014 však nebyl dodržen. Rétorika představitelů České národní banky byla vůči dobrovolnému vstupu do bankovní unie odmítavá a podporovanou variantou byl vstup až spolu se začleněním do eurozóny.

Hodnocení

AKTIVITA	2
ODHODLÁNÍ	2
DOPADY	3
NORMATIVNÍ ASPEKT	2
VÝSLEDNÁ ZNÁMKA	2

Zadání dopadové studie je pozitivním krokem směrem ke koncepčnímu a odbornému způsobu rozhodování o otázkách participace na dalších aspektech evropské integrace. Pokud to přinese větší kvalitu, nemusí být zcela špatně ani prodloužení termínu pro její vypracování. Za negativum však lze považovat odmítavou rétoriku ČNB ještě před tím, než samotná studie vůbec vznikla.

VÝBĚR ČESKÉ EUROKOMISAŘKY

Česká republika svého komisaře vybírala již potřetí a harmonogram tohoto procesu byl dopředu znám. Nominaci však stejně jako v roce 2009 předcházela nešťastná debata, ve které se spekovalo o několika jménech prosazovaných politickými stranami. Problematická není skutečnost, že vládní strany představily své kandidáty, ale fakt, že diskuze byla otevřená pozdě a stala se z ní přetahovaná, do které výrazně vstoupil vnější činitel. Spíše než jako sebevědomé rozhodnutí české vlády a volba nejsilnějšího kandidáta, tak byla nominace Věry Jourové vládou interpretována jako snaha splnit přání Jeana-Claude Junckera a nominovat ženu.

Věra Jourová byla, dle následných prohlášení vládních představitelů, navržena s cílem získat portfolio regionálního rozvoje, dopravy, případně energetiky či obdobnou oblast. Cílila-li Česká republika skutečně na tyto pozice, lze získané portfolio vnímat jako neúspěch, což také někteří vládní politici přiznali. Přitom post Jourové zahrnující spravedlnost, ochranu

spotřebitele a rovnost mužů a žen je sám o sobě vlivný a silný. Zahrnuje totiž také hospodářsky významnou oblast ochrany spotřebitele, a generální ředitelství pro spravedlnost spadající pod Jourovou bylo navíc v nové Komisi značně posíleno.

Hodnocení

AKTIVITA	5
ODHODLÁNÍ	4
DOPADY	2
NORMATIVNÍ ASPEKT	4
VÝSLEDNÁ ZNÁMKA	4+

Smysl, proces i výsledky nominace komisaře zůstaly hlavními politickými aktéry zcela nepochopeny. Vládní strany tuto agendu zanedbaly, nevyjednávaly s dostatečným předstihem a schovávaly své rozhodnutí za tlak vnějších okolností. Vysokou kvalitu získaného portfolia ve výsledku dokázal docenit jen málokdo. Namísto toho se jednotliví vládní představitelé navzájem osočovali z toho, kdo měl za komisařku lobbovat a zda pro prioritní portfolio udělali dostatek.

PROSAZOVÁNÍ ČECHŮ DO EVROPSKÝCH INSTITUCÍ

Se začátkem nového politického cyklu v evropských institucích se otevřela pro ČR příležitost prosazovat své zástupce na zajímavé posty. Nejviditelnějšího úspěchu dosáhli čeští europoslanci. Pavel Svoboda se stal předsedou Výboru pro právní záležitosti a hned sedm poslanců zastává posty místopředsedů výborů, což dělá z české delegace relativně nejúspěšnější v celoevropském srovnání.

K posílení naopak nedošlo při českém zastoupení v kabinetech eurokomisařů. Vedle se sice debata o obsazení míst v kabinetu komisařky Jourové, kdy - nakonec nedodržené - zastoupení dalších politických stran mělo být předmětem dohody o nominaci Jourové. Na druhou stranu při snaze získat pozice u klíčových portfolií se ČR příliš neprosadila. Jediným výraznějším úspěchem je zde zastoupení v kabinetu komisařky pro regionální rozvoj Coriny Cretu, do kterého nastoupil Tomáš Nejdli.

V tomto ohledu lze pozitivně hodnotit snahu Úřadu vlády o koncepční změny při úsilí prosazovat Čechy do evropských institucí, které se začaly připravovat na konci roku.

Hodnocení

AKTIVITA	2
ODHODLÁNÍ	2
DOPADY	3
NORMATIVNÍ ASPEKT	3
VÝSLEDNÁ ZNÁMKA	2-

Při snaze obsadit zajímavé pozice v evropských institucích ČR uspěla pouze částečně. Nebývale se prosadili europoslanci, ve snaze získat zajímavé posty v kabinetech komisařů však ČR příliš neuspěla. Snaha uchopit tuto problematiku koncepčně je krokem správným směrem.

VISEGRÁDSKÁ SPOLUPRÁCE

VISEGRÁDSKÁ SKUPINA

Visegrádská spolupráce tvořila i v roce 2014 hlavní formát pro českou středoevropskou politiku. Jak maďarské, tak navazující slovenské předsednictví se prezentovaly s ambiciózním programem, který sice zahrnoval i setkání na nejvyšších úrovních s novými partnery (Švýcarsko, Jižní Korea), avšak nedokázal čelit oslabování významu Visegrádské skupiny v tradičních tématech. To se projevilo především rozdílným postojem vůči dramatickým událostem ve východní Evropě.

O ukrajinské krizi jednala V4 při každém setkání na vyšší politické rovině a vydala k tématu také řadu prohlášení. V dříve tradičně silné oblasti východní politiky se však koheze V4 vytrácela, neboť každá země, včetně ČR, vnímala své vlastní ohrožení odlišně a jinou optikou nahlížela i na rusko-ukrajinský konflikt. Nepříznivě ve vztahu k Visegrádu působily také nekonzistentní postoje českých představitelů vůči dění na Ukrajině.

Partnery, především pak Polsko, dále znejistily i české úvahy o nových formátech spolupráce ve střední Evropě. Záměry MZV byly na počátku představeny jen útržkovitou formou rozhovoru prvního náměstka Druláka v médiích. Vyvstaly proto otázky o možných duplicitách ve vztahu k V4. Zvláště, když se nový formát měl kromě přeshraniční spolupráce zabývat i integrací západního Balkánu, která je tradičně na agendě V4. I vzhledem k oslabení dynamiky této politiky na unijní úrovni se jevílo jako vhodnější další prohloubení spolupráce V4+Rakousko (případně i Slovinsko a Chorvatsko). Ačkoli se všechny nejasnosti podařilo do konce roku partnerům ve V4 vysvětlit, důvěru ve středoevropské politice tyto kroky rozhodně neposílily.

K výraznému pokroku nedošlo ani v energetice. Českým příspěvkem zde bylo povolení výstavby plynovodu STORK II mezi ČR a Polskem, který by měl posílit energetickou bezpečnost v regionu.

Úspěšně však pokračovala koordinace V4 v evropských záležitostech a z české strany je cítit jasná vůle tento rozměr Visegrádu rozvíjet. Bylo to znát například při přípravě společné pozice k tzv. Junckerovu balíčku na konci roku.

Hodnocení

AKTIVITA	3
ODHODLÁNÍ	3
DOPADY	2
NORMATIVNÍ ASPEKT	2-
VÝSLEDNÁ ZNÁMKA	3+

S nejednotným postojem vůči dění ve východní Evropě ztratila V4 část svého v posledních letech dobře budovaného mezinárodního renomé, třebaže vnitřní fungování skupiny ohroženo nebylo. České úvahy o nových formátech spolupráce ve střední Evropě znejistily visegrádské partnery, a to i díky nevhodné formě svého prvotního zveřejnění. Spolupráce se naopak dobře rozvíjela v evropských záležitostech a obranné politice.

VISEGRÁDSKÁ SPOLUPRÁCE V BEZPEČNOSTNÍ A OBRANNÉ POLITICE

V roce 2014 spolupráce Visegrádské skupiny v oblasti bezpečnosti a obrany sice gradovala, ale hned s několika otazníky. Došlo ke konkrétnímu pokroku v oblasti koordinace obranného plánování a společných cvičení. Naproti tomu se ale stále nepodařilo přenést spolupráci na vyšší úroveň např. v oblasti nákupů vojenské techniky, kde neúspěchem skončil projekt společné akvizice radarů protivzdušné obrany. Hlavním hybatelem spolupráce tak stále zůstává příprava visegrádské bojové skupiny EU. Jisté obavy vyvolala neschopnost V4 shodnout se v roce 2014 na operačním velitelství pro tuto bojovou skupinu. Původní český návrh z roku 2012, který upřednostňoval německé velitelství, byl odmítnut.

Rozdílný přístup zemí V4 k ukrajinské krizi negativně ovlivnil možnosti koordinace jejich bezpečnostní politiky. Místo plnohodnotné deklarace V4 k summitu NATO ve Walesu (jako tomu bylo v případě summitu v roce 2012) vznikla v červnu obecnější budapeštská deklarace premiérů k obranné spolupráci. Nejednotnost států V4 na summitu NATO pak byla již jen výsledkem rozdílného pohledu na adekvátní reakci NATO na ruskou hrozbu. Transatlantický rozměr bezpečnosti se nicméně podařilo na podzim 2014 posílit díky uspořádání prvního společného cvičení armád V4 zaměřeného na kolektivní obranu s účastí USA.

Hodnocení

AKTIVITA	2
ODHODLÁNÍ	2
DOPADY	3
NORMATIVNÍ ASPEKT	3
VÝSLEDNÁ ZNÁMKA	2-

Obranná spolupráce zemí V4 se zintenzivňuje a proces ustavení společné bojové skupiny v roce 2016 pokračuje. Stále však zůstává nezodpovězena základní otázka, jak zachovat schopnosti získané procesem vytváření bojové skupiny EU i po jejím skončení. Krize na Ukrajině navíc odhalila rozdílná východiska v bezpečnostním rozměru spolupráce.

KLÍČOVÉ BILATERÁLNÍ VZTAHY

SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ

Vztahy s USA pokračovaly v roce 2014 ve své „udržovací“ podobě. Existovaly velmi těsné kontakty na politické, úřednické a společenské úrovni a běžela řada bezproblémově fungujících projektů v bezpečnostní, ekonomické či lidskoprávní oblasti. Zároveň ale chyběla skutečně velká bilaterální témata. Nové vedení MZV se nepokoušelo česko-americkou spolupráci nijak měnit, avšak kladlo důraz na její zasazení do širšího rámce vztahů mezi EU a USA. Největší událost tak představovala washingtonská návštěva velké delegace vedené premiérem Sobotkou, který se mj. sešel s viceprezidentem Bidenem a zúčastnil se odhalení busty Václava Havla v Kongresu.

Na politické úrovni se objevily rušivé vlivy, díky jimž byla pozice ČR poněkud nečitelná, a které se také promítly do veřejné diskuze. Ministr obrany Stropnický v souvislosti s ukrajinskou krizí odmítl debatu o rozmístění jednotek NATO na území ČR, a to s odkazem na zkušenost se sovětskou invazí z roku 1968. Premiér Sobotka pak prohlásil, že ČR „nevolá po posílení přítomnosti NATO v Evropě“, a to v reakci na oznámení amerických plánů o rozmístění dodatečných jednotek. V obou případech se jednalo o přešlapy, nikoliv o vyjádření nových pozic, jak potvrzuje např. následný Sobotkův text ve Foreign Policy. Dobře nepůsobil ani lavírování okolo sankcí vůči Rusku nebo souběh české diskuze o odklonu od „havlovské“ tradice s poctou, které se exprezidentovi dostalo v Kongresu. Velké otazníky pak v USA vyvolávalo chování prezidenta Zemana ve vztahu k ukrajinské krizi a Islámskému státu.

Klíčovou oblastí byla energetika, na kterou se obě strany dívají nejen z ekonomické, ale také z bezpečnostní perspektivy. USA nepotěšilo zrušení tendru na rozšíření jaderné elektrárny Temelín, kde o zakázku usilovala americká společnost Westinghouse. Rozhodnutí ovšem bylo ze strany české vlády motivováno čistě ekonomicky. Nové příležitosti se naopak otevírají u břidlicového plynu, jelikož Sněmovna reprezentantů schválila zákon, který umožní jeho vývoz do států NATO a Japonska. Legislativa, za kterou ČR aktivně lobbovala, bude ještě projednávána v Senátu.

Pokračovala také spolupráce v oblasti společných hodnot. Ke Stipendii Václava Havla, společnému projektu MZV a Rádía Svobodná Evropa/Rádía Svoboda zaměřenému na novináře z postsovětského prostoru, nově přibýlo na Balkán orientované Stipendium Jiřího Dienstbiera. Vláda také aktualizovala své závazky v rámci americké iniciativy Partnerství pro otevřené vládnutí, které díky přijetí služebního zákona začala po letech konečně plnit.

Hodnocení

AKTIVITA
ODHODLÁNÍ
DOPADY
NORMATIVNÍ ASPEKT
VÝSLEDNÁ ZNÁMKA

2-

3

3

3

3+

Na pracovní úrovni fungovaly česko-americké vztahy i nadále bez větších problémů. Zmatky a rozpaky do nich vnášely nekoordinované a protichůdné výroky politické reprezentace, které lze vzhledem k politické a diplomatické minulosti současného prezidenta, premiéra i ministra obrany jen stěží omlouvat jejich nezkušeností.

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO

Vztahy s Německem přebírala Sobotkova vláda ve velmi dobré kondici, přesto v roce 2014 došlo k jejich dalšímu posílení a kvalitativnímu zlepšení. K situaci přispěly tradičně úzké kontakty mezi nyní vládnoucími SPD a ČSSD (v menší míře pak i CDU a KDU-ČSL), které se promítly i do nadstandardních osobních vztahů mezi šéfy diplomacií. Roli hrál také obrat ČR ve vztahu k evropské integraci, který je v Berlíně velmi oceňován. Dobrý dojem naopak neposílilo české lavírování okolo ukrajinské krize. Po klidnějším roce 2013 proběhla celá řada setkání na nejvyšší úrovni, a to mezi prezidenty, premiéry i ministry zahraničních věcí.

Vláda ČR se ve svém programovém prohlášení přihlásila k budování „strategického dialogu“ se SRN, jehož cílem je zmapování stávající spolupráce a její prohloubení v konkrétních oblastech. V praxi se toto promítlo do přípravy mezirezortního dokumentu, který přinese seznam bodů, v nichž česká strana cítí prostor pro užší spolupráci. Tento dokument bude v roce 2015 předložen německé straně a výsledkem by pak mělo být společné memorandum. Součástí tohoto formátu by pak mělo být i každoroční stanovování a vyhodnocování dílčích priorit, stejně jako vznik mezirezortních pracovních skupin. Mezi tématy se jistě objeví např. věda a výzkum či doprava a energetika, které představovaly hlavní témata březnové schůzky Sobotka-Merkelová. Aktivitu ČR a snahu o systematizaci vztahu k nejdůležitějšímu partnerovi je třeba přivítat, na konkrétní výsledky si ale ještě musíme počkat.

Velmi dobře se vyvíjela také spolupráce s oběma sousedními spolkovými zeměmi. Ve vztahu k Bavorsku se vláda jasně přihlásila k pozitivnímu

přístupu z posledních pěti let. Sobotka se se svým bavorským protějškem Horstem Seehoferem setkal hned dvakrát, podruhé pak při prosincovém otevření bavorského zastoupení v Praze, které představuje dosavadní vrchol česko-bavorské relace. Posílení, i když pouze o jednoho diplomata, byl také Generální konzulát ČR v Mnichově, který po nedávných škrtech v české diplomacii zůstával poloprázdný. Obě strany tak daly jasně najevo, že je pro ně vzájemný vztah i nadále velmi důležitý. Vady na kráse jsou zde spíše dílčí – zúžením programu na téma Karla IV. se společná zemská výstava pro rok 2016 zbytečně vyhne tematizaci traumatických aspektů soužití ve 20. století. V budování železničního spojení Praha-Mnichov bylo doposud dosaženo jen dílčího pokroku (rezervy jsou zde ale především na německé straně). Bavorského premiéra pak stále nepřijal prezident Zeman – na rozdíl od jeho saského protějška Stanislaw Tillich. Vztahy k Sasku pak byly i v roce 2014 tradičně intenzivní a bezproblémové.

Hodnocení

AKTIVITA	1
ODHODLÁNÍ	1
DOPADY	2
NORMATIVNÍ ASPEKT	1-
VÝSLEDNÁ ZNÁMKA	1

Aktivní a systematickou politiku Sobotkovy vlády vůči SRN i jednotlivým spolkovým zemím je třeba pochválit. Pragmatický a do budoucnosti zaměřený přístup však nevyklučuje hlubší reflexi společné minulosti, která je zvláště na české straně stále zdrojem společenských traumat. Zúžení česko-bavorské výstavy je v tomto ohledu promarněnou příležitostí. Trvalým limitem jsou pak protichůdné a nečitelné postoje jednotlivých představitelů ČR. V tomto kontextu v roce 2014 působily rušivě zejména výroky Miloše Zemana k ukrajinské krizi.

POLSKO

Česko-polské vztahy se v roce 2014 těšily vysoké pozornosti politických představitelů a došlo k pokroku u několika dlouhodobě problematických témat. Na druhou stranu se v této relaci objevila řada nedorozumění a její kvality nepomohly ani odlišné postoje Prahy a Varšavy v klíčových bezpečnostních otázkách.

Přes vysokou intenzitu vztahů na nejvyšší politické úrovni (návštěvy

prezidentů, premiérů i ministrů zahraničních věcí), docházelo mezi oběma státy k opakovaným nedorozuměním. Došlo k personálním proměnám v radě Česko-polského fóra, které byly nedostatečně komunikovány vůči Polsku a neobratně sděleny jak odvolaným členům programové rady, tak jejímu předsedovi. Na konci roku unikl k polské straně a následně i do médií pokyn inspekčních orgánů ke zvýšení kontrol polských zemědělských a potravinářských produktů. ČR přitom dlouhodobě tvrdila, že se na polské produkty při kontrolách nijak zvlášť nezaměřuje. Nepokoj zpočátku budily i české úvahy o nových formátech středoevropské spolupráce. Ačkoli ve všech případech došlo - bohužel až po negativní medializaci těchto témat - k uklidnění situace, k vyšší kvalitě vztahů tyto okolnosti rozhodně nepomohly.

Zásadnější však byly rozdíly v pohledu na adekvátní reakci vůči ukrajinské krizi a na posílení východního křídla NATO. Ve vztahu k dění ve východní Evropě ČR zdůraznila, že se necítí být tolik ohrožena jako Polsko, a proto nevolá po posílení přítomnosti Aliance v oblasti. Vzhledem k tomu, že jak východní, tak bezpečnostní politika představovaly perspektivní oblasti spolupráce, lze rozklížení pozic hodnotit jako krok zpět.

Přesto došlo k výraznému posunu v několika dlouhodobě zamrzlých tématech. Zrychlily se přípravy k předání územního dluhu Polsku, kde ČR od narovnání hranice v padesátých letech dluží svému sousedovi drobnou část území. Snahy o řešení zde narážely na odpor obcí, které by přišly o část svých katastrů. Jednání byla přenesena na úroveň náměstků a česká strana identifikovala vhodné pozemky. K pokroku došlo i při snaze o převedení nemovitostí užívaných zastupitelským úřadem ČR ve Varšavě do českého majetku. Nemovitosti byly po druhé světové válce konfiskovány Polskem, přičemž o oprávněnosti tohoto kroku se vede již desítky let pře mezi oběma zeměmi. Polská strana ustoupila od doposud zmiňovaného protipožadavku, kterým bylo získání pronajaté budovy polského velvyslanectví, a deklarovala ochotu řešit spor vyplacením symbolické částky. Oba případy ukazují, že existuje vůle činit drobné ústupky, jež vztahy trvale zlepšují.

Hodnocení

AKTIVITA	3
ODHODLÁNÍ	3
DOPADY	3
NORMATIVNÍ ASPEKT	3
VÝSLEDNÁ ZNÁMKA	3

V česko-polských vztazích byla značná část energie věnována uklidňování a vysvětlování špatně srozumitelného postoje ČR. Proaktivní kroky v klíčových tématech chyběly, třebaže intenzita politických kontaktů byla vysoká. Značné pokroky u dlouhodobě problematických, leč svojí vahou marginálních bodů (územní dluh či téma varšavských nemovitostí) nemohly kompenzovat rozdílné názory v zásadních otázkách východní a bezpečnostní politiky.

RUSKO

Rok 2014 představoval přelom ve vztazích mezi Západem a Ruskem, a tudíž i mezi Ruskem a Českou republikou. Příčinou zde bylo ruské agresivní chování vůči Ukrajině a porušení dohod platných od konce studené války. Představitelé ČR vůči Moskvě nevystupovali jednotně, třebaže zahraniční politika se v základním rámci držela linie dohodnuté na evropské úrovni. Hlavní diskuze se ale vedla v ekonomické rovině, konkrétně o dopadech sankcí či protisankcí, nikoli o bezprecedentním narušení bezpečnostního pořádku v Evropě ze strany Ruska.

ČR se připojila ke třem vlnám protiruských sankcí EU. Spolu s jinými zeměmi se ČR podařilo vyjednat některé výjimky z původního návrhu, které zmírnily ztráty českých exportérů. Dopad sankcí na českou ekonomiku byl však marginální. Větší škodu způsobila některým firmám, jejichž odbyt je vázán na Rusko, spíše odvetná opatření vyhlášená Ruskou federací.

Nejednotnost českého postupu se projevila především ve zpochybňování účinnosti či smysluplnosti sankcí ze strany některých členů vlády, především ministrů Mládka a Babiše, ale v menší míře i samotného premiéra. Zvláštní kapitolou pak byl prezident Zeman, který dokonce volal po zrušení sankcí, a to navíc na konferenci Dialog civilizací pořádané blízkým Putinovým spolupracovníkem Vladimírem Jakuninem, toho času zahrnutým na sankčním seznamu USA. Pozvání Vladimíra Putina na pražské připomenutí osvobození Osvětimi nebo vulgární mediální střety prezidenta s členkami skupiny Pussy Riot přispěly ke vnímání ČR jako země se silnými prokremelskými hlasy.

Postoj vládní reprezentace vůči ruskému chování ve východní Evropě byl celkově vlažný. Světlé výjimky představovali ministři za KDU-ČSL a šéf diplomacie Zaorálek, který držel konzistentní postoj a jako první po obsazení Krymu otevřel otázku zavedení sankcí. Chybělo rozhodné prohlášení premiéra, který zůstal v rovině floskulí o potřebě diplomatických jednání a nalezení trvalého mírového řešení, kombinovaných se zdůrazňováním ochranných opatření vůči negativním dopadům na českou ekonomiku.

Hodnocení

AKTIVITA	4
ODHODLÁNÍ	5
DOPADY	4
NORMATIVNÍ ASPEKT	4-
VÝSLEDNÁ ZNÁMKA	4-

Samotné zavedení a dodržování dohodnutého sankčního režimu nelze hodnotit jako úspěch české zahraniční politiky. Ve světle událostí na Ukrajině byl tento krok nezbytnou reakcí na agresivní ruské chování. Problémem byla česká debata o vztazích s Ruskem – i vládní představitelé zpochybňovali kroky, jež na evropské úrovni podpořili. S výjimkou některých ministrů nebyli schopni uvažovat v jiné než čistě ekonomické rovině. Věrohodnost české pozice navíc zcela podkopal prezident.

VÝCHODNÍ EVROPA A BALKÁN

VÝCHODNÍ PARTNERSTVÍ

Dvěma nejdůležitějšími trendy v české politice vůči iniciativě Východního partnerství a zemím do ní zahrnutých byla snižující se aktivita a relevance české diplomacie v regionu východní Evropy a výrazně se zhoršující renomé ČR v této oblasti.

Česká republika očekává pozitivní efekty od podpisu asociačních dohod a dohod o zóně volného obchodu s Moldavskem, Gruzii a Ukrajinou. Přínosná má být i liberalizace vízové povinnosti mezi Moldavskem a Schengenským prostorem. Ani v jednom z těchto procesů však ČR nebyla a není na nejvyšší politické úrovni aktivní.

V Praze se v dubnu konalo setkání k pátému výročí zahájení Východního partnerství. I když měl tento summit nesporně ambice vrátit Českou republiku na pozici jednoho z lídrů VP, jediným výraznějším poselstvím byla nepředjednaná nabídka Miloše Zemana hrát v ukrajinsko-ruském konfliktu roli prostředníka. Vláda nenavázala na tuto událost dalšími aktivitami a role ČR jako výrazného podporovatele Východního partnerství upadala.

Dobré renomé ČR ve východní Evropě navíc kazí vystupování prezidenta vůči ukrajinskému konfliktu.

Hodnocení

AKTIVITA	4
ODHODLÁNÍ	4
DOPADY	4
NORMATIVNÍ ASPEKT	4
VÝSLEDNÁ ZNÁMKA	4

V roce 2014 došlo k výraznému snížení aktivity ve vztahu k zemím Východního partnerství. Hlavními příčinami byly nečinnost české strany na nejvyšší politické rovině a nevhodná prohlášení některých českých politiků. Z vývoje v posledním roce lze nabýt dojmu, že iniciativa přestává být pro ČR prioritní. Přitom dění na Ukrajině mělo být spíše stimulem pro zesílený zájem o region a Východní partnerství jako takové.

UKRAJINA

Politika ČR vůči Ukrajině zásadně nevybočovala z celounijního rámce, neboť se v probíhajícímu konfliktu postavila na stranu Kyjeva a podpořila zavedení sankcí vůči Rusku. ČR se však nezařadila ani mezi lídry v této oblasti. Zahraniční politika byla naopak pasivní a rozpolcená. Z nejvýraznějších samostatných aktivit lze vyzdvihnout vládní program MEDEVAC, v jehož rámci byli v únoru vysláni do Kyjeva čeští lékaři. Na to navázalo léčení celkem 39 zraněných aktivistů v ČR, což byl druhý největší počet po Polsku. Na rozdíl od jiných zemí však ČR nepřijala na léčení zraněné ukrajinské voják. Kromě zcela nových projektů vycházejících ze současné krize navazovalo MZV i na své dlouhodobé aktivity prostřednictvím programů rozvojové a transformační spolupráce.

Rozhodnutí darovat ukrajinské armádě zimní vybavení je sice chvályhodné, ale pomoc přišla pozdě a byla nedostačující. ČR odmítla poskytnout dodávky zbraní a asistovat s modernizací ukrajinské vojenské techniky, z čehož mohl profitovat český zbrojní průmysl. Ten je kvůli tomu navíc znevýhodněn v dalších zakázkách, kterými ukrajinská vláda plánuje modernizovat armádu.

Za jednoznačné negativum lze považovat i protahující se ratifikaci Asociační dohody, s níž do konce roku 2014 vyjádřil souhlas pouze Senát. Tento postoj není příliš logický ani z hlediska trendu ekonomizace české zahraniční politiky. Ukrajina může být pro české investory kvůli implementaci Asociační dohody a rekonstrukci země velmi zajímavým trhem. Za pozitivní lze naopak označit vyčlenění finanční pomoci pro transformaci Ukrajiny.

Veškerá činnost vlády byla ale bohužel v průběhu roku zcela zastíněna výroky a činy prezidenta, který zpochybňoval protiruské sankce, vyjadřoval pochopení pro anexi Krymu, relativizoval ruskou vojenskou přítomnost v Donbasu nebo požadoval repatriaci údajně ohrožených volynských Čechů. Jeho výroky vedly k demonstraci před českým velvyslanectvím v Kyjevě a předvolání velvyslance Počucha na ukrajinské ministerstvo zahraniční. O účinnosti sankcí veřejně pochyboval i premiér Sobotka. Z dalších škodlivých kroků českých politiků lze jmenovat cesty zákonodárců na pozorovatelské mise při ilegálních hlasováních na Krymu a v Donbasu.

Hodnocení

AKTIVITA	3
ODHODLÁNÍ	3-
DOPADY	4-
NORMATIVNÍ ASPEKT	4
VÝSLEDNÁ ZNÁMKA	4+

Kvůli vlastní pasivitě a výrokům prezidenta Zemana ČR do značně míry ztratila dlouhodobě budovanou pozitivní pověst na Ukrajině. Fatálně se v tomto případě projevila rozpolcenost české zahraniční politiky.

ZÁPADNÍ BALKÁN

—
*

V loňském roce zaznamenala unijní politika ve vztahu k zemím západního Balkánu významný krok zpět. Srpnová konference států jihovýchodní Evropy iniciovaná Angelou Merkelovou naznačila, že současné priority Evropské unie se nachází jinde. Nově jmenovaná Junckerova komise výslovně odmítla další rozšiřování EU v nadcházejících pěti letech, což bylo vnímáno představiteli západobalkánských zemí negativně. Ačkoliv různé fáze integračního procesu s Albánií, Bosnou a Hercegovinou, Černou Horou, Kosovem, Makedonií i Srbskem nadále probíhají, symbolický dopad uvedených změn nelze podceňovat.

Českou zahraniční politiku je nezbytné nahlížet ve světle výše uvedeného vývoje. Ačkoli dle programového prohlášení vlády přetrvává jasně deklarovaná podpora pokračování evropského integračního procesu v zemích západního Balkánu, čelní představitelé ČR nepodnikli v loňském roce téměř žádné kroky, aby tyto závazky uvedli do praxe. V říjnu konaná schůzka Visegrádské skupiny s představiteli balkánských států v Bratislavě, na kterou přijela i vysoká představitelka EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku Federica Mogheriniová, proběhla bez účasti ministra zahraničí Lubomíra Zaorálka. Ten dal přednost jednání Poslanecké sněmovny, a ČR tak byla zastoupena pouze na úrovni prvního náměstka. Na této konferenci bylo mj. oznámeno založení Fondu pro západní Balkán po vzoru Mezinárodního visegrádského fondu.

Aktivnější byla česká diplomacie pouze ve vztahu k Srbsku. Premiér Aleksandar Vučić přijel v říjnu na pozvání Bohuslava Sobotky do ČR. Sobotka se poté na okraji prosincové konference 16+1 v Bělehradě setkal jak s Vučićem, tak i s albánským předsedou vlády Edim Ramou. Probíhající arbitráž mezi Albánií a ČEZ byla ukončena dohodou, když se Albánie zavá-

zala českému energetickému koncernu do roku 2018 zaplatit 100 mil. eur, tedy téměř celou požadovanou částku.

Hodnocení

AKTIVITA	4
ODHODLÁNÍ	3
DOPADY	5
NORMATIVNÍ ASPEKT	4
VÝSLEDNÁ ZNÁMKA	4

Přestože ČR formálně nadále podporuje aspirace států západního Balkánu integrovat se do evropských struktur, vůči zpomalování procesu rozšiřování EU se česká diplomacie výrazněji nevyhrazovala. U této deklarované priority proto došlo k minimálnímu pokroku.

BLÍZKÝ VÝCHOD A SEVERNÍ AFRIKA

BLÍZKÝ VÝCHOD A SEVERNÍ AFRIKA

Státy Blízkého východu a severní Afriky v loňském roce procházely překotným vývojem. Česká republika v reakci na tamní dění volila spíše vyčkávací strategii, podobně jako většina zemí EU. Nástup nové vlády se do stávající linie zatím významněji nepromítl. Ve vztahu k tradičně nejbližšímu spojenci, Izraeli, byla česká vyjádření opatrná, s výjimkou výroků prezidenta, který izraelsko-palestinský konflikt vnímá v intencích střetu civilizací. Reakce MZV se ale i ve vyhrocené atmosféře během letní války v Gaze omezily na výzvy k zastavení bojů na obou stranách, varovaly před disproportionálním použitím násilí ze strany Izraele, ale také odsoudily ostředování civilních cílů palestinským hnutím Hamás.

Černínský palác nadále udržoval nadstandardní vztahy s izraelským státem. Unilaterální kroky (především ze strany Palestiny) byly odmítány, včetně snahy o diplomatické uznání palestinské státnosti. Tento postoj neodpovídá výrazně kritičtějšímu evropskému přístupu k Izraeli a silící podpoře palestinských diplomatických aktivit ze strany EU. Zdá se ale, že na přiblížení české politiky kritičtější linii začíná být kladen větší důraz, což se projevuje např. zintenzivněním vztahů s Palestinskou samosprávou. Nakolik budou takové korekce možné, zůstává vzhledem k českým dlouhodobě proizraelským postojům otázkou.

V roce 2015 nebudou pokračovat projekty transformační spolupráce v Egyptě, které MZV od roku 2011 financovalo. Tato změna není dána ani tak reflektováním tamní zhoršující se situace lidských práv, jako spíše špatnými bezpečnostními podmínkami. Uvolněné prostředky a expertíza bohužel nebudou využity ani pro transformační spolupráci jinde v regionu, například v Tunisku, kde demokratický proces stále pokračuje. Čtyřletá podpora demokratizace v arabských zemích tak prozatím končí.

Hodnocení

AKTIVITA	3
ODHODLÁNÍ	2
DOPADY	3
NORMATIVNÍ ASPEKT	3
VÝSLEDNÁ ZNÁMKA	3+

Záměr „diverzifikovat postoje“ vůči Izraeli a Palestině a posunout tak tradičně proizraelskou politiku blíže ke kritičtější linii lze hodnotit pozitivně. v loňském roce se ale tato snaha projevila pouze v rétorické rovině. Kritiku

si zaslouží ukončení transformační spolupráce v regionu. V minulém roce tak byla česká politika, snad jen s výjimkou konfliktu v Sýrii a Iráku, spíše pasivní. To nicméně odpovídá jak dlouhodobému trendu, tak faktu, že Blízký východ a severní Afrika nepatří k prioritám zahraniční politiky ČR.

KONFLIKT V SÝRII A IRÁKU, ISLÁMSKÝ STÁT

Nejvýraznější výzvu představoval konflikt v Sýrii a Iráku, který destabilizoval celý region. České angažmá zahrnovalo na jedné straně podporu místních ozbrojených sil bojujících proti Islámskému státu, na druhé straně pak humanitární pomoc uprchlíkům v Sýrii a okolních zemích. Byť prezident Zeman hlasitě a nekoordinovaně prosazoval masovou multinárodní akci proti IS, které by se ČR dle jeho vize zúčastnila, vyjádření ministra Zaorálka potvrzují, že česká politika vůči konfliktu bude pokračovat ve stávající podobě.

ČR jako jedna z prvních zemí přispěla k boji proti IS dodávkami munice kurdevským milicím v severním Iráku. Tato pomoc byla sice oficiálně ukončena po dodání několika milionů kusů nábojů (dle vyjádření MZV kvůli nezájmu ze strany Kurdů), české zbrojní firmy ale do Iráku vojenský materiál stále exportují. V kontextu vojenských možností ČR i ve srovnání se zapojením dalších zemí EU lze tuto aktivitu celkově hodnotit jako adekvátní.

Pokračovalo také poskytování humanitární pomoci obětem syrského konfliktu v Jordánsku a Libanonu, a šíitským uprchlíkům v jižním Iráku. Vůli pomáhat v místě konfliktu ale významně zastínila neochota přijmout omezený počet uprchlíků přímo v České republice. Po dlouhém váhání a tlaku ze strany médií a občanské společnosti vláda v lednu 2015 konečně vyhověla žádosti OSN a poskytne azyl 15 syrským dětem a jejich rodinám. To je velmi nízké číslo, neboť existující kapacity umožňují přijetí téměř tisícovky uprchlíků. Přesunutí těchto několika desítek Syřanů bude navíc financováno z evropských fondů.

V politických debatách zcela zaniká humanitární aspekt – uprchlíci nejsou českou exekutivou vnímáni jako oběti konfliktu, ale především jako bezpečnostní hrozba. Tento přístup pouze vyvolává zbytečné obavy a posiluje islamofobní nálady, které jsou v české společnosti v současné době mimořádně silné.

Hodnocení

AKTIVITA	3
ODHODLÁNÍ	3-
DOPADY	3
NORMATIVNÍ ASPEKT	4
VÝSLEDNÁ ZNÁMKA	3-

Zahraniční politika v regionu zůstává minimálně ve dvou ohledech nekoherentní. Za prvé v rovině aktérů, kde jsou převážně humanitární aktivity MZV v konfliktu s islamofobními postoji prezidenta, který volá po rozsáhlé vojenské intervenci proti IS. Druhý a zásadnější problém spočívá v ostrém kontrastu dvou oblastí humanitární politiky, které by se měly organicky doplňovat: pomoc v regionu naráží na neochotu ulevit vyčerpaným kapacitám okolních zemí a přijmout výraznější počet uprchlíků přímo v ČR.

ASIE

ČÍNA

Rok 2014 představoval po pěti letech restart česko-čínské politického dialogu. Proběhla celá řada návštěv na nejvyšší úrovni (včetně prezidenta Zemana a ministra zahraničí Zaorálka), přičemž přijetí více vysokých představitelů během jednoho roku není v Číně běžné a značí tak její zájem o Českou republiku. Zlepšení vzájemných politických vztahů ovlivnily dvě na sobě nezávislé politické změny. Na jedné straně stanovení nových priorit dua Lubomír Zaorálek-Petr Drulák, na straně druhé silný vliv poradce premiéra pro Čínu Jaroslava Tvrdíka, který vede Česko-čínskou smíšenou obchodní komoru, jejíž klíčoví členové (např. PPF, J&T, Škoda Auto) mají na zlepšení politických vztahů ekonomický zájem.

Česká politika nyní vychází vstříc základním principům, které Čína nevyžadují pro rozvoj vzájemných politických vztahů – a často i nad jejich rámec. Příkladem může být nadstandardně vstřícná formulace uznání teritoriální integrity Číny ve společném memorandu obou vlád. Snaha ČR dostat se za každou cenu ze seznamu problematických zemí není pro zástupce ČLR ani českou veřejnost důvěryhodná, čemuž nepomáhá ani nešikovná komunikace těchto kroků a jejich smyslu ze strany vlády.

Na české straně zatím chybí snaha o prosazování vlastních cílů a priorit. Hovoří se o nových čínských investicích a větším otevření čínského trhu českým exportérům, v menší míře pak o rozšíření dialogu o lidských právech. Jak v těchto oblastech vláda dosáhne konkrétních výsledků, není známo. Pozitivní je, že zlepšení vztahů s ČLR zatím nenarušilo ekonomické vztahy s Tchaj-wanem jakožto významným investorem v ČR, které se nadále rozvíjejí i přes dosavadní rétoriku vlády.

Společně s politickými kontakty se zvýšila i intenzita obchodních styků. Čínské firmy projevily zájem o některé velké české skupiny. Následující měsíce rozhodnou, zda se tyto dohody naplní a vyvrátí tak dosavadní trend nezávislosti česko-čínských ekonomických vztahů na politice. ČLR by také měla zájem na velkých státních zakázkách, zde však zatím není poptávka ze strany ČR. Vliv plánovaných čínských projektů na českou ekonomiku, zaměstnanost nebo rozvoj výzkumu a vývoje je zatím spekulativní.

Problematická je oblast lidských práv, v níž Česká republika v Číně nikdy nebyla důležitým aktérem. Její pomoc spočívala spíše v morální a občasné finanční pomoci např. rodinám disidentů. Pouhé mluvení o lidských právech na nejvyšší úrovni a za zavřenými dveřmi však nemá příliš velký vliv, jak ukazuje zkušenost jiných evropských zemí včetně Německa.

Hodnocení

AKTIVITA	2
ODHODLÁNÍ	2
DOPADY	4
NORMATIVNÍ ASPEKT	4
VÝSLEDNÁ ZNÁMKA	3+

Navázání politického dialogu představuje krok správným směrem, způsob jeho realizace je vhodný méně. ČR zatím chybí jasně stanovené priority – máme ČLR co nabídnout z hlediska prostoru pro přímé zahraniční investice? Víme, jak prosazovat smysluplný lidskoprávní dialog? Vztahy navíc vzbudily velká očekávání, která bude obtížné naplnit.

KOREJSKÁ REPUBLIKA

Korejská republika se přes svou vzdálenost stává stále významnějším partnerem ČR, a to zejména v oblasti ekonomických vztahů. České instituce byly v posledních dvou letech aktivnější než dříve, ať už se jedná o proexportní aktivity českého velvyslanectví v Koreji, či o úspěšnou květnovou návštěvu podnikatelské delegace Svazu průmyslu a dopravy ČR. V září 2014 pak Exportní garanční a pojišťovací společnost podepsala memorandum o spolupráci se svým korejským protějškem K-sure, což by mělo dále podpořit vzájemný obchod a investice umožnit společné projekty v třetích zemích.

Vedle rozvoje vzájemného obchodu došlo v roce 2014 také k uzavření dvou významných dohod o investicích do ČR, a to s jihokorejskými firmami NexenTire a Hyundai Mobis. Jižní Korea se tak i díky nim v blízké budoucnosti stane třetím nejvýznamnějším zdrojem přímých zahraničních investic v ČR. Na další možné korejské investice jistě bude mít vliv skutečnost, že agentura CzechInvest začala v polovině roku 2014 plánovat otevření své kanceláře v Soulu.

Vedle hospodářských vztahů věnovala ČR hodně pozornosti i oblasti kulturní výměny. Již v roce 2013 bylo v Soulu otevřeno České centrum, po japonském druhé v Asii. České centrum slouží i jako zázemí pro ekonomicky zaměřené akce. Znovuotevřeno bylo rovněž zastoupení agentury CzechTourism. I větší podpora turismu jakožto specifického českého exportu přímo v Korejské republice je krok správným směrem. Počet jihokorejských návštěvníků v ČR stále stoupá.

Symbolicky význam Korejské republiky jako partnera ČR ocenili i český prezident a ministr financí, když se v říjnu 2014 po letech zúčastnili pražských oslav jihokorejského státního svátku Dne vzniku národa. Vzhledem k důrazu na symboliku ze strany Korejské republiky je třeba tento krok ocenit.

Hodnocení

AKTIVITA	1–
ODHODLÁNÍ	2
DOPADY	2
NORMATIVNÍ ASPEKT	1
VÝSLEDNÁ ZNÁMKA	2+

Aktivní přístup a spolupráce velvyslanectví s dalšími českými institucemi i stálé zastoupení některých z nich v Jižní Koreji přináší výsledky. Koope-race na ekonomické a kulturní úrovni by mohla představovat vzor pro užší vztahy s dalšími asijskými státy.

LIDSKÁ PRÁVA A TRANSFORMAČNÍ SPOLUPRÁCE

VEŘEJNÁ DISKUZE O ROLI LIDSKÝCH PRÁV V ZAHRANIČNÍ POLITICE

V roce 2014 probíhala vyhrocená diskuze o roli lidských práv v zahraniční politice. Její tváří se stal první náměstek ministra zahraničí Petr Drulák, který kritizuje minimalistické chápání lidských práv jako práv občanských a politických a poukazuje na diskreditaci takového pojetí kvůli úzkému propojení s politikou administrativy George W. Bushe. Jako alternativu nabízí široce pojatou koncepci lidské důstojnosti, která obsáhne i práva sociální, environmentální či genderová, a chce ji prosazovat méně konfrontačním způsobem, tedy i v dialogu s vládami cílových zemí.

Snahu vyvolat otevřenou debatu o tak klíčovém tématu je nutné ocenit. To platí i o některých jejích východiscích, především pak přesvědčení o prospěšnosti vedení politického dialogu i s nedemokratickými režimy a nepřijatelnosti českého mlčení vůči porušování lidských práv ze strany spojenců a „spřátelených“ zemí. Vlastní průběh diskuze však mnoho pozitivního nepřinesl. Drulák do ní zbytečně vstoupil kritikou Václava Havla, díky čemuž se zástupným tématem stal boj o odkaz bývalého prezidenta, který zcela zastínil otázky ohledně hodnoty a obsahu politiky lidských práv.

Ministr Zaorálek nebyl bohužel téměř slyšet. To vzbuzovalo oprávněné otázky, do jaké míry jsou Drulákovy argumenty oficiální pozicí české diplomacie, dále přiživované rezervovaným postojem premiéra Sobotky. MZV se také nedokázalo dostatečně vymezit vůči přetrvávajícím hlasům z Hradu i některých ministerstev, které lidská práva považují jen za komplikaci dobrých obchodních vztahů.

V dobrém světle se ale neukázali ani někteří kritici Drulákovy linie, kteří nabídli spíše osobní útoky (náměstek byl označen mj. za „škůdce“, „bubáka“ nebo „arcilotra“), než věcnou polemiku s nabídnutými argumenty.

V praktické rovině lze ocenit, že MZV zachovalo svou podporu nově vznikajícímu Centru pro podporu občanské společnosti v Praze, jehož činnost bude zaměřena na východní Evropu a Střední Asii. ČR také začala finančně přispívat Evropské nadaci pro demokracii.

Hodnocení

AKTIVITA	2
ODHODLÁNÍ	3
DOPADY	4
NORMATIVNÍ ASPEKT	4
VÝSLEDNÁ ZNÁMKA	3

Drulákovo pojetí lidských práv je v mnoha ohledech problematické. Ztotožnění podpory politických práv s šířením demokracie „ohněm a mečem“ je karikaturou, protože sem patří třeba také právo na život, ochranu soukromí či nárok na spravedlivý proces. Původ lidských práv je samozřejmě západní, ale zároveň jde také o princip, který za univerzální přijaly prakticky všechny státy světa prostřednictvím mezinárodních paktů. Není tedy důvod jim to nepřipomínat. Prosazování široce pojaté lidské důstojnosti je navíc obtížně slučitelné s respektem ke kulturním odlišnostem, protože namísto minimalistických politických požadavků přichází s komplexní představou o žádoucím společenském řádu.

BEZPEČNOSTNÍ A OBRANNÁ POLITIKA

NATO

Po ruské anexi Krymu a zahájení konfliktu na východní Ukrajině se ČR snažila ubezpečit spojence na východním křídle NATO posílením své vojenské angažovanosti. Výroky politických představitelů však věrohodnost českého postupu zásadně oslabovaly.

Na žádost Aliance si české stíhací letouny prodloužily svůj plánovaný pobyt při střežení Islandu v průběhu října a prosince. Na summitu NATO potvrdila ČR svou účast v procesu vytváření prozatímních sil velmi rychlé reakce NATO příspěvkem českých speciálních sil.

Květnový výrok ministra obrany vyjadřující se skepticky k otázce možných aliančních základů na území ČR však ukázal, že vláda nechápe Česko jako součást množiny států přímo ohrožených novou bezpečnostní situací v Evropě. To potvrdilo i následné premiérovo nepromyšlené odmítnutí snahy zvyšovat vojenskou přítomnost NATO v Evropě. Sobotka sice svá slova hned další den korigoval s odkazem, že myslel pouze alianční přítomnost v ČR, avšak reakce koaličních partnerů ukázala, že ani ministr obrany ani premiér takto zásadní vystoupení v rámci vládní koalice neprodiskutovali předem.

Kritiku si také zaslouží absence parlamentní diskuze v souvislosti s klíčovým zářijovým summitem NATO ve Walesu. Vzhledem k důležitosti akce si měl parlament dopředu vyžádat představení pozice exekutivy a nikoliv pouze čekat na seznámení s výsledky.

Na druhou stranu se vláda v předvečer summitu shodla na formě postupného zvyšování výdajů na obranu až na úroveň 1,4 procenta HDP v roce 2020. To sice neřeší akutní problémy Armády ČR, ale poskytuje alespoň potřebnou, i když zatím pouze deklaratorní finanční stabilitu ve střednědobém horizontu.

Zářijové vyjádření premiéra v Poslanecké sněmovně, ve kterém de facto přiřknul Rusku právo veta nad dalším rozšiřováním NATO, pak znovu vneslo otazníky strančeské pozice. Nelze současně podporovat rozšiřování NATO na základě splnění Aliancí požadovaných podmínek na členství a zároveň otevřeně mluvit o nemožnosti rozšiřovat NATO výměnou za případnou deeskalaci napětí mezi Evropou a Ruskem.

Hodnocení

AKTIVITA	2
ODHODLÁNÍ	3
DOPADY	3-
NORMATIVNÍ ASPEKT	4
VÝSLEDNÁ ZNÁMKA	3

Positivní obraz, který by odpovídal váze konkrétních kroků ČR, je často znehodnocen nepromyšlenými vyjádřeními vládních politiků. Apely na vycházení vstříc Rusku s ohledem na možnost rozšiřování NATO pak partnerským zemím připisují druhořadý a podržžený statut.

SCHVALOVÁNÍ ZAHRANIČNÍCH MISÍ ARMÁDY ČR

—
**

Neopodstatněně odložení schvalování mandátu pro zahraniční mise pro následující dva roky demonstrovalo, že vláda řadí vnitropolitické ohledy nad zahraničněpolitický zájem státu. Přestože byly dokumenty připraveny pro předložení parlamentu nejpozději v září, vláda se rozhodla tento materiál do Sněmovny a Senátu neodeslat a učinila tak až po říjnových senátních a obecních volbách. Výsledkem byl hektický schvalovací proces, v rámci kterého byl mandát odsouhlasen během dvou týdnů vládou, oběma příslušnými výbory a oběma komorami.

Následná diskuze o ústavnosti tzv. plovoucího mandátu schvalovaného pouze vládou a omezeného jen regionem a počtem vojáků v rámci příslušných misí byla nadbytečná, neboť podobný postup je již od roku 2005 aplikován na české jednotky vyčleněné do Sil rychlé reakce NATO a bojových uskupení EU. Nynější mandát tak pouze rozšiřuje tuto praxi tak, aby jednotky AČR mohly být vyslány také do mezinárodních operací v oblasti Blízkého východu, severní Afriky a Sahelu pouze s dodatečným parlamentním posvěcením. To reálně posiluje hodnověrnost ČR jako spojence a navazuje na českou účast v misi EU v Mali.

Žádost Sněmovny vůči ústavněprávnímu výboru o zhodnocení platného rámce pro vysílání AČR do zahraničí lze také ocenit. Flexibilita tohoto rámce si s ohledem na aktuální potřeby zaslouží pozornost, neboť některé ústavní formulace jsou již přežity. Jedná se zejména o nutnost souhlasu přijímajícího státu. Tato formulace totiž klade nereálné předpoklady na potenciální mise rychlé reakce v teritoriích, kde centrální vláda nemusí existovat.

Hodnocení

AKTIVITA	2
ODHODLÁNÍ	2
DOPADY	2
NORMATIVNÍ ASPEKT	4-
VÝSLEDNÁ ZNÁMKA	2-

Odložení schvalování mandátu zahraničních misí z vnitropolitických důvodů je zbytečné a do budoucna nepřípustné. Hazard by se totiž pro příště nemusel vyplatit a škoda pro obraz ČR jako spolehlivého spojence by byla enormní. Souhlas ministrů obrany a zahraničí s tímto odložením je nepochopitelný.

EKONOMICKÁ DIPLOMACIE

EKONOMICKÁ DIPLOMACIE JAKO POLITICKÝ PROGRAM

Ekonomická diplomacie se v roce 2014 stala jedním z hlavních zdůvodnění pro ústup od obhajoby hodnotového rámce české zahraniční politiky. Při sestavení vlády přitom nebyl tento trend natolik zřetelný. Ačkoliv byla uvedena v programovém prohlášení, vláda ekonomickou diplomacií navenek akcentovala méně než Rusnokův kabinet. Později se však k prezidentově argumentaci, že podpora obchodu je nejdůležitější (či dokonce jedinou) součástí diplomacie, přidal velmi silně i premiér Sobotka a ministr průmyslu Mládek. Ministr zahraničí Zaorálek pak nedokázal těmto argumentům veřejně čelit.

Ekonomická diplomacie tak v podání nejvyšších ústavních činitelů představovala často pouze úsilí o maximálně možný soulad s politikou země, s níž chceme obchodovat. Při takovém pokusu o sblížení pak dochází k částečnému či úplnému opouštění principů, které ČR v jiných sektorech zahraniční politiky stále prosazuje.

Ze systematické a průběžné podpory českých firem se stala tato deklaratorní podpora exportu mnohdy pouhým odůvodněním pro relativizaci principu lidských práv (např. v souvislosti s Čínou), ale i nástrojem působícím vůči jednotnému postupu zemí EU a NATO během rusko-ukrajinské krize. Tento přístup je nevěrohodný nejen vůči cílové zemi, ale především pak z hlediska čitelnosti české diplomacie. Navíc lze s jistotou říci, že nepřináší dlouhodobé efekty ani v té oblasti, pro kterou je určen – tedy pro export a ekonomický rozvoj ČR. Příklady z Velké Británie či Německa ukazují, že konzistentní politika je dlouhodobě výhodnější.

Deklarovaným vzorem české ekonomické diplomacie jsou především skandinávské země. U nich ale tato oblast představuje ucelený koncept institucionálních, personálních a organizačních opatření, jehož cílem je poskytnout maximální podporu pro exportní příležitosti dané země. Taková pomoc se musí lišit podle sektoru ekonomiky, charakteru obchodního partnera a kapacit naší zahraniční sítě – a především nesmí být v rozporu s dalšími zájmy státu.

Hodnocení

AKTIVITA	2
ODHODLÁNÍ	3
DOPADY	4
NORMATIVNÍ ASPEKT	5
VÝSLEDNÁ ZNÁMKA	3

Deklarované hospodářské cíle by neměly vychylovat hledání rovnováhy mezi ekonomickými a jinými - zejména bezpečnostními a hodnotovými - zájmy státu. Zvláště pokud tyto deklarace slouží více pro domácí politickou agendu, než pro samotný export a ekonomický růst. To dlouhodobě ČR neprospívá, působí nevěrohodně a samotnou ekonomickou diplomacii zbytečně dehonestuje.

PROFESIONALIZACE NÁSTROJŮ EKONOMICKÉ DIPLOMACIE

Koordinace a přístupnost ekonomické diplomacie fungovala - na rozdíl od její role v politické diskuzi - velmi dobře. Obě dvě klíčová ministerstva v loňském roce navázala na spolupráci rezortů z Rusnokovy vlády a posunula ji do systematičtější roviny. Kromě podpisu červnové dohody o vzájemné spolupráci k tomu přispěla i dobrá kooperace náměstkovského dua Vladimír Bártl (MPO) a Martin Tlapa (MZV), kteří mají zkušenosti z práce na obou ministerstvech. Ocenění však zaslouží i sami rezortní ministři, kteří uvedené změny podpořili.

Základem nové formy ekonomické diplomacie bylo otevření Klientského centra a sjednocení celého systému na vstupu, který platí pro jednotnou síť úřadů v ČR i v zahraničí. V praxi to znamená, že firmy a podnikatelé mohou nově se státem komunikovat z jednoho místa a vědí, co jim stát může nabídnout - ať již zdarma, či za poplatek. Nastavení tohoto přístupu má rovněž potenciál kultivovat podnikatelské prostředí v oblasti exportu. Jasně totiž ukazuje, že rolí státu není přímo domlouvat zakázky, ale pomoci s tím může. Prosazení zcela rovného přístupu a transparentních podmínek však bude trvat delší časové období.

Ministerstvo průmyslu také připravuje novou exportní strategii. Půjde o dokument, který přejde ze zastaralého teritoriálního zaměření na sektorové a bude mít pouze krátkou dobu platnosti (přibližně 3 roky). Ačkoliv bývá rušení a tvorba nových dlouhodobých strategií často kontraproduktivní, jedná se v tomto případě o krok správným směrem. Mapa oborových příležitostí, kterou vytvořilo MZV, zase může podnikatelům pomoci s orientací o trzích na celém světě.

Za problematický lze naopak označit pokus o vznik tzv. agrodiplomatů, tedy specialistů na podporu exportu potravin a zemědělských produktů. Vzhledem k tomu, že tento sektor se podílí na HDP ČR pouze 3 % a představuje jen 4,7 % exportu, lze ho chápat, i přes určitý potenciál vývozu

potravinářských technologií, pouze jako nesystémové gesto. Trvalý střet zájmů u prvního vicepremiéra a zároveň majitele největšího zemědělsko-potravinářského koncernu Andreje Babiše je pak v této věci jen dovětkem.

Hodnocení

AKTIVITA	2
ODHODLÁNÍ	1
DOPADY	2
NORMATIVNÍ ASPEKT	1
VÝSLEDNÁ ZNÁMKA	1-

Koordinace ekonomické diplomacie a prosazení klientského přístupu přejímá styl fungování, na který jsou podnikatelé zvyklí ze své sféry. Celkově je nyní podpora exportu efektivnější a uživatelsky příjemnější. Lze jen doufat, že tímto směrem bude pokračovat i nadále.

ROZVOJOVÁ SPOLUPRÁCE A HUMANITÁRNÍ POMOC

ROZVOJOVÁ SPOLUPRÁCE A HUMANITÁRNÍ POMOC

České aktivity na poli zahraniční rozvojové spolupráce a humanitární pomoci následovaly směr, který byl vytyčen po celkové transformaci sektoru na přelomu desetiletí. Oproti roku 2013 objem bilaterální pomoci nepatrně stoupl. Celkově - tedy včetně prostředků poskytovaných skrze EU a mezinárodní organizace - však zůstává okolo jednoho promile hrubého národního důchodu. To sice odpovídá dlouhodobému plánu, ale současně tvoří pouze jednu třetinu množství, které se ČR zavázala do roku 2015 vydávat.

Kromě stagnujícího objemu se česká rozvojová spolupráce potýkala také s problémy systémového charakteru. Jako neuspokojivá se jeví především koherence rozvojových politik. Příkladem je poskytování humanitární pomoci obyvatelům Sýrie za současného odmítání přijetí byť i symbolického počtu syrských uprchlíků.

ČR také příliš nepokročila v efektivnosti rozvoje, kterou brzdila především omezená udržitelnost dopadů českých aktivit v partnerských zemích a provázání rozvojové spolupráce s dodávkami od českých subjektů v některých sektorech. Rezervy vykazovala česká politika i z hlediska transparency - dle žebříčků Aid Transparency Index se už druhým rokem mírně propadla a drží se v kategorii „slabá“. Pozitivně lze však hodnotit snahu MZV o zkvalitnění evaluačních standardů.

Bilaterální aktivity pokračovaly především v pěti programových zemích ČR, nejintenzivněji v Moldavsku, Bosně a Hercegovině a Etiopii. Největší podíl prostředků byl určen sektorům, které ČR podporuje tradičně, tedy zásobování vodou a sanitaci, podpoře zemědělství a z hlediska zamýšlených dopadů poněkud sporné energetice. Krokem správným směrem jsou doporučení navržená ve Střednědobém vyhodnocení Koncepce zahraniční a rozvojové spolupráce. V rámci snahy o zvyšování účinnosti, která je dosud stále poněkud omezená geografickou roztržitostí české pomoci, by se měla v příštích letech ČR soustředit na menší počet zemí. Rozumný se zdá zejména plán postupného ukončování projektů v Mongolsku a Srbsku, kde je potřeba rozvojových projektů vzhledem k celkové úrovni ekonomiky nízká.

Hodnocení

AKTIVITA	3
ODHODLÁNÍ	2
DOPADY	4
NORMATIVNÍ ASPEKT	3
VÝSLEDNÁ ZNÁMKA	3+

ČR se v oblasti rozvojové spolupráce potýkala především s dlouhodobými systémovými problémy: nedostatečnou koherencí, geografickou roztržitostí a nízkým objemem prostředků. Vyhodnocení koncepce rozvojové politiky však navrhuje smysluplné změny (zejména užší výběr partnerů ke spolupráci) a dává tak naději na zkvalitnění v tomto sektoru.

SHRNUTÍ HODNOCENÍ

ÚVODNÍ KAPITOLA

téma	známka
Politické nasazení	3,5
Institucionální soudržnost	3
Strategická vize	3
Proaktivní přístup	4
Mezinárodní relevance	3
Průměr	3,3

TEMATICKÉ A REGIONÁLNÍ OKRUHY

téma	známka	význam
Obrat v české evropské politice	2,50	***
Diskuze o evropských otázkách	1,75	**
Rámec pro klimaticko-energetickou politiku do roku 2030	1,75	*
Bankovní unie	2,00	*
Výběr české eurokomisařky	3,75	*
Prosazování Čechů do evropských institucí	2,50	*
Visegrádská skupina	2,75	**
Visegrádská spolupráce v bezpečnostní a obranné politice	2,50	*
Spojené státy americké	2,75	**
Spolková republika Německo	1,00	***
Polsko	3,00	***
Rusko	4,50	**
Východní partnerství	4,00	**
Ukrajina	3,75	***
Západní Balkán	4,00	*
Blízký východ a severní Afrika	2,75	*
Konflikt v Sýrii a Iráku, Islámský stát	3,50	*

TEMATICKÉ A REGIONÁLNÍ OKRUHY

téma	známka	v ýznam
Čína	2,75	*
Korejská republika	1,75	*
Veřejná diskuze o roli lidských práv v zahraniční politice	3,00	**
NATO	3,00	***
Schvalování zahraničních misí Armády ČR	2,50	**
Ekonomická diplomacie jako politický program	3,00	**
Profesionalizace nástrojů ekonomické diplomacie	1,50	*
Rozvojová spolupráce a humanitární pomoc	2,75	*
VÁŽENÝ PRŮMĚR	2,78	
CELKOVÁ ZNÁMKA	2,94	

DOPORUČENÍ PRO ROK 2015

1 **Vláda musí zkoordinovat své postoje v klíčových otázkách zahraniční politiky.** Diametrálně odlišná vyjádření ke krizi na Ukrajině, bezpečnostní situaci, lidskoprávní politice či vstupování do eurozóny z ČR dělají nedůvěryhodného a nespolehlivého hráče. Žádoucí je těsnější koordinace zejména v rámci ČSSD. Realisticky nelze očekávat přílišnou spolupráci od prezidenta a ministra financí. Je proto nutné, aby alespoň ministři za stranu s nejsilnějším vlivem na zahraniční politiku mluvili jedním hlasem. Premiér by měl v klíčových otázkách opustit opatrnícké postoje a jasně podpořit svého ministra zahraničí.

2 **Vláda by se měla důrazněji distancovat od prezidentových postojů vůči ukrajinské krizi a Islámskému státu, stejně jako případných dalších přešlapů.** Prezident je dnes klíčovým personálním problémem české zahraniční politiky a nelze předpokládat, že jeho ČR škodící excesy vyřeší pouhé koordinační schůzky. Vláda by proto měla trvale, pozitivně a věcně dávat najevo, že pozice Hradu jsou politickým folklorem, ale nikoliv postojem ČR. Deficit je opět především na straně premiéra. Ministr zahraničí by měl zůstat ve věcné rovině a vyvarovat se emotivních reakcí, jakými bylo třeba tiskové prohlášení po Zemanově projevu na připomínce osvobození Osvětimi.

3 **Parlamentní strany by měly investovat do vybudování odborného zázemí v oblastech zahraniční, bezpečnostní a evropské politiky.** ČR si v dnešní situaci nemůže dovolit neinformovaná a zmatená vyjádření ke klíčovým tématům. Opoziční strany by se na případný návrat do vlády měly připravit lépe, než tomu bylo např. u sociální demokracie. Všechny politické strany by se pak měly vyhnout instrumentalizaci otázek klíčových zájmů státu v politickém boji.

4 **Vláda by měla pokračovat ve vstřícné evropské politice.** Měl by být ratifikován Fiskální pakt a na základě dokončení dopadových studií být rozhodnuto o vstupu do bankovní unie. Vláda by měla v první polovině roku schválit Konceptci působení ČR v EU a navázat na ni dalšími dílčími dokumenty – koncepcí prosazování Čechů do unijních institucí či koncepcí informování o evropských záležitostech. Pokud je cílem vlády připravit zemi na hladké přijetí eura, je zapotřebí nejen dodržovat přístupová kritéria, ale také působit adekvátně vůči veřejnosti. Proto je nezbytné připravit argumentační strategii a veřejně ji komunikovat prostřednictvím příslušného aparátu Úřadu vlády. Dále je třeba, aby přínosy členství zřetelněji zaznívaly od vládních stran podporujících vstup do eurozóny.

5 ČR by měla spojit připomínku výročí konce druhé světové války také s uctěním obětí poválečného vyhnání Němců. Taková iniciativa by byla adekvátní odpovědí na lidické gesto německého prezidenta Gaucka z roku 2012 a vyslala by žádoucí signál nejen do zahraničí, ale především do české společnosti. Podobou Gauckovy návštěvy by se také tato připomínka mohla inspirovat. Jednalo by se o smířlivé a lidské gesto za účasti obětí a německých či rakouských vládních představitelů. Nabízí se společné uctění památky a projevu lítosti nad některým z největších excesů „divoké“ fáze vyhánění, např. v Ústí nad Labem, v Postoloprtech či v Brně.

6 České předsednictví Visegrádské skupiny by se mělo zaměřit na posílení vzájemné důvěry jejích členů. Po nepřilíš příznivém roce 2014 by měla být pozornost upřena na zkvalitňování vnitro-visegrádských kontaktů – např. prostřednictvím intenzivnější spolupráce parlamentů – a na prohlubování kooperace v tradičních tématech (bezpečnostní politika, východní politika, západní Balkán, energetická a bezpečnostní infrastruktura). Při vytváření nových formátů spolupráce ve střední Evropě by měla ČR prosazovat komplementární, nikoli duplicitní projekty, a snažit se Rakousko raději přiblížit Visegrádské skupině.

7 ČR by se měla mnohem aktivněji a věrohodněji zapojovat do diplomatických jednání o řešení konfliktu na Ukrajině na úrovni EU a NATO. ČR by se měla jednoznačně vymezit vůči ruské agresivní politice a nezpochybňovat smysl sankcí zavedených EU, ale naopak prosazovat jejich rozšiřování v případě další eskalace konfliktu. Měla by politicky podporovat ukrajinskou vládu a pomoci s nezbytnými socioekonomickými reformami. ČR musí být čitelným partnerem jak pro Ukrajinu, tak i své spojence. V této souvislosti je nezbytné vyrovnávat vyjádření a činy prezidenta Zemana či dalších politiků dostatečně viditelnými akty vlády a ministra zahraničních věcí.

8 ČR by měla přijmout výraznější počet uprchlíků z oblastí zasažených konfliktem v Sýrii a Iráku. Humanitární situace na místě je neudržitelná, české kapacity přitom nejsou ani zdaleka naplněny. Nepochota přivítat více uprchlíků je v rozporu s hodnotovým základem české i evropské zahraniční politiky a poškozuje obraz České republiky ve světě. Pokřivené chápání uprchlíků jako bezpečnostní hrozby navíc podporuje zbytečné obavy a předsudky ve společnosti.

9 Česká republika by se měla zasadit o oživení iniciativy Východního partnerství. v roce 2015 proběhne summit Východního partnerství v Rize, který by měl představit obrysy reformy této iniciativy. ČR by měla trvat na oddělení otázky reformy Východního partnerství od ruského angažmá na východní Ukrajině a prosadit nabídku další integrační perspektivy pro země, které podepsaly asociační dohody.

10 ČR by se měla jasně postavit za politiku podpory občanských a politických práv. Odpovědí na kritizované rozpory v dosavadní politice je důslednější obhajoba politických práv dovnitř i navenek. Takový postup navíc ČR nijak neoslabuje, zvláště pokud se zaměří na zdůrazňování zakotvení univerzality lidských práv v mezinárodních dohodách. Rozšiřování o další dimenze lidských práv, tj. sociální, environmentální či genderové, může být smysluplné, ale jen v případě, že dojde k současnému navýšení lidských i finančních zdrojů a bude odpovídat schopnosti českých neziskových organizací takové projekty implementovat. Jinak bude rozšiřování jen záminkou pro oslabování důrazu na práva občanská a politická.

ASOCIACE PRO MEZINÁRODNÍ OTÁZKY — AMO

Asociace pro mezinárodní otázky je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Základním posláním AMO je přispívat k hlubšímu porozumění mezinárodnímu dění. Díky svým aktivitám v České republice i v zahraničí a dlouholeté historii je AMO vnímána jako čelní nezávislá instituce svého druhu v ČR.

K DOSAŽENÍ SVÝCH CÍLŮ AMO:

- formuluje a vydává studie a analýzy;
- pořádá mezinárodní konference, expertní semináře, kulaté stoly, veřejné diskuze;
- organizuje vzdělávací projekty;
- prezentuje kritické názory a komentáře k aktuálnímu dění pro domácí a zahraniční média;
- vytváří příznivější podmínky pro růst nové generace expertů;
- podporuje zájem o disciplínu mezinárodních vztahů mezi širokou veřejností;
- spolupracuje s řadou dalších domácích i zahraničních institucí.

VÝZKUMNÉ CENTRUM AMO

Výzkumné centrum AMO je předním českým think-tankem, který není spjat s žádnou politickou stranou, ani ideologií. Svou činností podporuje aktivní přístup k zahraniční politice, poskytuje nestrannou analýzu mezinárodního dění a otevírá prostor k fundované diskusi. Hlavním cílem Výzkumného centra je systematické sledování, analýza a komentování mezinárodního dění se zvláštním zaměřením na zahraniční politiku České republiky.

ZŮSTAŇTE S NÁMI!

www.facebook.com/AMO.cz

www.twitter.com/AMO_cz

www.youtube.com/AMOCz

#AMOagenda